

Stockholms universitet
Institutionen för socialt arbete
Vårterminen 2010

Sexköpslagens glömda kvinnor

En diskursanalytisk studie av bilden av prostitution i teori och praktik

Författare: Elisabet Lundström
Handledare: Katarina Alexius Borgström

Sexköpslagens glömda kvinnor

En diskursanalytisk studie av bilden av prostitution i teori och praktik

The Lost Women of the Swedish Prostitution Policy

A Discourse Analysis of the Image of Prostitution in Theory and Practice

Elisabet Lundström

Abstract

In Sweden prostitution is by many considered to be a social problem that primarily affects women. To counteract prostitution is a political priority and as a result the purchase of sexual services is prohibited by law. Since the law that prohibits the purchase of sexual services entered into force it has been continuously debated and widely disputed. The aim of this thesis is to compare the image of prostitution found in the *travaux préparatoires* of the law with four sex workers' view of the phenomenon. A discourse analysis is performed to establish which images of prostitution appear in theory and in practice. The results show that the images of prostitution in the *travaux préparatoires* of the law differ widely from the views expressed by the interviewees. The discourses identified in the *travaux préparatoires* unanimously emphasize the injurious effects of the prostitution and the exposed situation of the sex workers. In the discourses identified in the interview material the businesslike aspects of prostitution and the sex workers' autonomy is emphasized. The results raise questions about the completeness of the *travaux préparatoires* and bring the need for studies where different groups of sex workers are questioned to the fore.

Nyckelord: Prostitution, sexsäljare, sexköpslagen, Sverige, socialkonstruktionism, diskursanalys, jämförande perspektiv

Keywords: Prostitution, sex worker, the law that prohibits the purchase of sexual services, Sweden, social constructionism, discourse analysis, comparative perspective

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
Centrala begrepp	2
Avgränsning	2
Förförståelse	3
Disposition.....	3
2. Bakgrund	4
Lagen om förbud mot köp av sexuell tjänst	4
3. Tidigare forskning	5
Prostitution på strukturell nivå	5
<i>Vad är prostitution?</i>	5
<i>Bilden av prostitution i Sverige</i>	6
<i>Sexköpslagen – en omdiskuterad bestämmelse</i>	7
Prostitution på individnivå	7
<i>Bilden av sexsäljare i Sverige</i>	7
<i>Sexköpslagen – effekter för sexsäljare</i>	9
Uppsatsens position i forskningsfältet	10
4. Teoretiska och metodologiska utgångspunkter	10
Socialkonstruktionism – vetenskapsfilosofi och bakomliggande teori.....	11
Diskursanalys.....	12
<i>Ett integrerat perspektiv för diskursanalys</i>	13
Rättssociologisk ansats.....	14
Urval och insamling av empiriskt material	15
Databearbetning och analys.....	16
Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	16
Etiska överväganden	17
5. Resultat och analys	18
Presentation av empiriskt material.....	18
<i>Förarbeten</i>	18
<i>Intervjuer</i>	19
Prostitution på strukturell nivå	19
<i>Resultat</i>	20
<i>Analys</i>	24
Prostitution på individnivå	25
<i>Resultat</i>	25
<i>Analys</i>	30
Slutsatser – bilden av prostitution i förarbeten och intervjuer	32

6. Avslutande diskussion	33
Bilderna av prostitution i förarbeten och i intervjuer.....	33
<i>En diskussion om tolkningsföreträde</i>	<i>34</i>
Teori- och metoddiskussion	35
Förslag till vidare forskning	36
 Referenslista	 37
 Bilaga 1 - Intervjuguide.....	 40

1. Inledning

Prostitution – ett föraktat ordningsproblem, ett socialt problem som inbegriper samhällets mest utsatta, en privat angelägenhet eller en ren affärstransaktion? Vad man än må lägga in i begreppet så antas fenomenet så gott som alltid ha funnits, och oftast fördömts av det omgivande samhället. Synen på hur samhället bäst bör handskas med prostitution har förändrats över tid. I Sverige står ett bekämpande av prostitutionen högt på den rättspolitiska agendan. Det främsta vapnet i kampen är den strafflag som förbjuder köp av sexuell tjänst, den så kallade sexköpslagen (Träskman, 2005, s. 74-75). Vid sin tillkomst var lagen unik i sitt slag och fortfarande debatteras den häftigt utifrån vitt skilda positioner. Såväl prostitution i allmänhet som sexköpslagen i synnerhet väcker starka känslor och politiska utspel är inte ovanliga. Härom månaden förde justitieminister Beatrice Ask fram tanken att på att skicka hem färggranna kuvert till personer som är misstänkta för att ha köpt sexuella tjänster så att dessa ska få skämmas inför grannar och anhöriga (Hökerberg, 2010). Nyligen skrev Thomas Bodström och Claes Borgström i en debattartikel i Svenska Dagbladet att de vill införa skärpta straff för sexköp och dessutom ge brottsoffret (sexsäljaren) rätt till skadestånd (Bodström & Borgström, 2010).

Politiska diskussioner i all ära med vad gäller förekomsten av nyare forskning om människor i prostitution i Sverige så är den förhållandevis begränsad. Tidigare har forskningen i huvudsak fokuserat på kvinnor i gatuprostitution och nyare forskning har företrädevis behandlat prostitution på en strukturell nivå. Sexsäljarna själva har inte fått komma till tals i någon större utsträckning. Trots att ämnet tycks brännande aktuellt saknas således omfattande nationell forskning på området. Inte heller har sexköpslagens effekter studerats. Enligt Kuosmanen har få undersökningar om prostitution gjorts i Sverige efter sexköpslagens tillkomst och han efterlyser både kvantitativa och kvalitativa studier som öppet närmar sig fenomenet (Kuosmanen, 2008, s. 380).

Prostitution betraktas i Sverige som ett socialt problem. För att komma till rätta med sociala problem används i regel olika former av sociala interventioner (Meeuwisse & Swärd, 2008, s. 23, 41). Vad gäller prostitution har staten valt en kombination av sociala insatser och kriminalisering. Ett kännetecknande drag i svensk politik är att omfattande utredningsarbete äger rum innan ett lagförslag väcks i riksdagen (Bäck & Larsson, 2006, s. 213). Utredningarna som föregick sexköpslagen har dock kritiserats från olika håll för att vara undermåliga och/eller osakliga (se bland annat Dodillet, 2009; Träskman 2005; Östergren 2006). Denna kritik i kombination med en avsaknad av nyare forskning om människor verksamma i prostitution väckte mitt intresse.

Jag blev nyfiken på vilken bild av prostitution det är som återfinns i sexköpslagens förarbeten och började fundera kring huruvida det finns andra uppfattningar om fenomenet än dem som vanligtvis framhålls i svensk forskning och debatt. Så vitt jag har kunnat finna har ingen tidigare gjort en regelrätt jämförelse mellan sexköpslagens teoretiska beskrivning av prostitution och sexsäljares praktiska framställning av densamma. Jag fann därför en sådan studie både relevant och intressant. För att såväl samhället i stort som det sociala arbetet ska kunna bemöta prostitutionen och människorna i den på bästa sätt krävs enligt mig omfattande kunskap. Denna kunskap tror jag måste inkludera sexsäljarnas egna berättelser och innefatta en kontinuerlig utveckling av befintliga insatser mot prostitution.

Syfte och forskningsfrågor

Den här uppsatsen syftar till att undersöka bilden av prostitution så som den framställs i sexköpslagens förarbeten och jämföra denna bild med sexsäljares egen syn på fenomenet. Målet med uppsatsen är att bidra till en fördjupad förståelse av olika sätt att se på prostitution. I mitt arbete kommer jag att utgå från följande forskningsfrågor:

1. Vilken bild av prostitution framkommer i sexköpslagens förarbeten?
2. Vilken bild av prostitution kan sexsäljare ha?
3. Hur förhåller sig dessa bilder till varandra?

Den här uppsatsen utgår från ett socialkonstruktionistiskt och diskursanalytiskt perspektiv. Genom denna approach hoppas jag kunna bidra med nya tankar och andra infallsvinklar än vad som vanligtvis är fallet när fenomenet studeras.

Centrala begrepp

Åsikterna går isär kring vilka begrepp som bör användas när man pratar om prostitution och om personer som säljer sex. Ett flertal olika begrepp florerar i debatten och ordvalen speglar inte sällan användarens syn på fenomenet. Istället för det mest använda uttrycket prostitution anförs ibland könshandel som mer rättvisande begrepp (Larsson, 1983, s. 17) medan andra föredrar sexhandel (Siring, 2008, s. 329). Westerstrand använder begreppet prostituerad i sin avhandling och understryker att sexarbetare och hora är uttryck som är förknippade med ideologiska respektive nedsättande inställningar (Westerstrand, 2008, s. 39-40). Dodillet använder däremot sexsäljare som begrepp i sin avhandling och hänvisar till Östergrens terminologi (Dodillet, 2009, s. 27-28). Enligt Östergren är sexsäljare ett mer neutralt uttryck än prostituerad eller sexarbetare och därför ett bättre begrepp att använda (Östergren, 2006, s. 48-49).

Utan att ansluta mig till endera uppfattning kommer jag i den här uppsats att använda mig av begreppen prostitution samt prostituerad respektive sexsäljare.

Prostitution är ett omstritt begrepp och en enad definition saknas (Westerstrand, 2008, s. 37). I den här uppsatsen utgår jag från Socialstyrelsens definition där prostitution innebär försäljning respektive köp av sexuell tjänst mot ersättning. De prostituerade eller sexsäljarna är de personer som säljer den sexuella tjänsten (Socialstyrelsen, 2008, s. 10).

Avgränsning

Syftet med den här uppsatsen är att granska relationen mellan sexköpslagens teoretiska beskrivning av prostitution och svenska sexsäljares bild av densamma. Intressant för uppsatsens empiriska material är därför främst hur prostitution kan ta sig uttryck i en svensk kontext. Prostitution är ett globalt fenomen och att helt bortse från detta är varken önskvärt eller möjligt. Ett medvetet val har dock varit att i främst behandla forskning som rör prostitution i Sverige. Fokus i den här studien kommer framför allt att ligga på kvinnliga sexsäljare. Detta då kvinnlig prostitution antas vara den i särklass vanligaste prostitutionsformen och då såväl sexköpslagens förarbeten som tidigare forskning på området

främst handlar om kvinnor. Mitt empiriska material innefattar dessutom endast intervjuer med kvinnliga sexsäljare.

Den här uppsatsen handlar inte om trafficking (människohandel). Även om trafficking och prostitution har både beröringspunkter och skillnader så ligger det inte inom ramen för den här uppsatsen att diskutera dem vidare. Hur prostitution och trafficking förhåller sig till varandra har problematiserats och diskuterats mycket. Vissa anser att det är två helt skilda fenomen medan andra föredrar att tala om dem som två sidor av samma mynt (se bland annat Ekberg, 2004; Matthews, 2008; Westerstrand, 2008). Mitt val av avgränsning motiveras av att ”vanlig” prostitution inte förutsätter något tvång. Vad som är att betrakta som tvång respektive fritt val är problematiskt i många sammanhang men till skillnad från trafficking så kan prostitution ske utan yttre påtryckningar och vara resultatet av ett mer eller mindre fritt val. Koppleri berörs inte heller i den här uppsatsen då företeelsen förutsätter att det finns en tredje part som avsiktligt främjar eller utnyttjar den personen som säljer sexuella tjänster.

Förförståelse

Min förförståelse var vid uppsatsens början begränsad. Jag hade följt den offentliga debatten om sexköpslagen och prostitution samt läst ett par facklitterära böcker på området. Längre än så sträckte sig dock inte min förförståelse. Jag hade ingen bestämd uppfattning om sexköpslagens vara eller icke vara och inte heller hade jag tagit ställning i frågan om hur samhället bäst bör handskas med prostitutionen. Begränsad förförståelse till trots vill jag dock framhålla att jag inte har stått objektiv inför mitt arbete. Jag har genomgående varit medveten om att sexköpslagen är en omdiskuterad bestämmelse och utan att välja sida i debatten har jag funderat kring prostitution som samhällsföreteelse. I enlighet med ett socialkonstruktionistiskt tänkande tror jag att samtliga val under uppsatsens gång har präglats av de perspektiv som jag förvärvat genom livet och påverkat mig i mitt skrivande. Min förhoppning är att denna medvetenhet har möjliggjort för en vidgad förståelse av prostitution och för intagandet av nya perspektiv under arbetets gång. Jag är även medveten om att de angreppssätt som jag valt att anlägga har påverkat resultatet av min studie. Andra teorier och metoder hade ofrånkomligen lett till andra val under resans gång och resultatet hade tveklöst blivit annorlunda.

Disposition

Efter detta inledande avsnitt följer ett kort bakgrundskapitel där information som är av vikt för den fortsatta läsningen presenteras. Därefter kommer ett kapitel om tidigare forskning på området följt av ett kombinerat teori- och metodkapitel. Sedan följer uppsatsens resultat- och analysdel där mina forskningsresultat presenteras och analyseras. Resultatdelen är förhållandevis omfattande och detta hänger samman med att diskurserna presenteras först i analysen. Uppsatsen avslutas med ett diskussionskapitel där jag reflekterar över mina resultat och knyter samman studien.

För att skapa struktur i upplägget har jag i både tidigare forskningskapitlet och i resultat- och analyskapitlet följt en och samma tematisering. Jag har utgått från prostitution på strukturell nivå respektive prostitution på individnivå. Med strukturell nivå menar jag prostitution som samhällsfenomen medan sexsäljarna står i fokus på individnivån. Struktur- och individnivå påverkar varandra och särskiljningen är inte självklar. Dock tror jag att uppdelningen

underlättar såväl läsningen som förståelsen av uppsatsen. I slutdiskussionen integreras perspektiven och jag reflekterar över fenomenet i sin helhet. (För vidare läsning om strukturell nivå respektive individ nivå se bland annat Meeuwisse & Swärd, 2008)

Jag vill även förtydliga källhänvisningen i uppsatsen. Till övervägande del finns sidhänvisning med i refereringen för att underlätta granskningar i primärmaterialet. I analysavsnittet och i slutdiskussionen refererar jag dock framför allt till hela de artiklar, undersökningar et cetera som presenterats i uppsatsen och när så sker finns ingen sidhänvisning med.

2. Bakgrund

Då en förståelse av sexköpslagen är av vikt för den fortsatta läsningen följer i det här kapitlet en kort beskrivning av lagen och dess bakgrund. Några rättspolitiska tankar kring kriminalisering inleder kapitlet.

Kriminalisering är resultatet av politiska beslut. Brott finns inte naturligt i ett samhälle, det är samhället som väljer vilka gärningar som ska anses vara brottsliga (Jareborg, 2001, s. 45). Bestraffning är samhällets mest ingripande sanktion och det finns olika teorier om hur och när en kriminalisering bör ske. Enligt Jareborg bör en kriminalisering endast komma i fråga för de mest förkastliga gärningarna och tillgripas i sista hand. Han menar att en kriminalisering inte enbart ska syfta till förhindra etiketsbrott eller oanständigt beteende. Inte heller bör samhället enligt Jareborg genom en kriminalisering endast söka förhindra att annan upplever obehag eller att någon orsakar sig själv skada - så kallad paternalistisk lagstiftning (Jareborg, 2001, s. 45, 51-52, 63).

Lagen om förbud mot köp av sexuell tjänst

Bakgrunden till införandet av en kriminalisering av sexköp var att regeringen år 1993 tillsatte en utredning med syfte att se över samhällets åtgärder mot prostitution samt utarbeta förslag om förbättringar. Utredningen mynnade ut i rapporten "Könshandeln" (SOU 1995:15). I rapporten föreslogs bland annat att både köp och försäljning av sexuella tjänster skulle kriminaliseras. Förslaget remissbehandlades av ett flertal olika remissinstanser. Endast två instanser tillstyrkte förslaget, flertalet antingen helt motsatte sig en kriminalisering eller förordade en kriminalisering av endast köparen. Att endast kriminalisera köparen var det förslag som yrkades i den efterföljande propositionen och som kom att bli utfallet (prop. 1997/98:55, s. 15, 19, 100-107). Sexköpslagen trädde i kraft 1 januari 1999 (SFS 1998:408). I samband med sexualbrottsreformen år 2005 upphävdes lagen och istället infördes en snarlik paragraf om förbud mot köp av sexuell tjänst i brottsbalkens sjätte kapitel. Paragrafen har följande lydelse:

"Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan." (BrB 6:11)

I kapitel 6 återfinns sexualbrotten. Bestämmelsen om förbud mot köp av sexuell tjänst är subsidiär i förhållande till föregående paragrafer i kapitel 6. Detta innebär att om en person mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse och samtidigt gör sig skyldig till brott som innefattas av föregående paragrafer i kapitel 6 döms han eller hon istället för dessa brott (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg, 2009, s. 6:48-6:50).

Bestämmelsen innebär att den person som skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot någon form av ersättning gör sig skyldig till brott. Betalningen ska utgöra förutsättningen för den sexuella förbindelsen. Straffet för köp av sexuell tjänst är böter eller fängelse i upp till sex månader. Den som säljer den sexuella tjänsten begår inte något brott. Tilläggas bör även att lagen är könsneutral (Holmqvist et al., 2009, s. 6:48-6:50).

3. Tidigare forskning

Det här kapitlet innehåller en genomgång av den tidigare forskning på området som jag bedömt är relevant för syftet med studien. Kapitlet innefattar en genomgång av olika sätt att porträttera prostitution i forskningen, en närmare beskrivning av sexköpslagen som vapen i kampen mot prostitutionen samt en redogörelse för hur sexsäljare beskrivs i befintliga forskningsrapporter.

Prostitution på strukturell nivå

Vad är prostitution?

Att definiera prostitution kan vid första anblicken tyckas vara ett relativt enkelt företag. Vid närmare studier framgår dock att fenomenet är komplext. En allmänt vedertagen definition av prostitution lyder ”fall där minst två parter köper eller säljer sexuella tjänster mot ersättning (vanligtvis ekonomisk) och att detta utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten” (Socialstyrelsen, 2008, s. 10). En sådan definition problematiserar dock inte fenomenet och ger inte vidare vägledning vid förståelsen av vad prostitution egentligen ”är”. Inte heller den generella uppfattningen om prostitution som ett socialt problem (Holmström & Skilbrei, 2008, s. 31) leder till någon djupare vetskap om fenomenet.

Flera forskare beskriver skilda diskurser som finns på området och resonerar kring konsekvenserna av de olika synsätten (se bland annat Dodillet, 2009; Hubbard, Matthews & Scoular, 2008; Pettersson & Tiby, 2003; Sanders, O'Neill & Pitcher, 2009; Westerstrand, 2008). Dodillet skriver i sin avhandling att diskussionen om prostitution ofta uppfattas som en kamp mellan två skilda falanger. Dels de som är för kvinnors rätt att arbeta som sexsäljare med samma rättigheter som andra affärsidkare och som vill se en legalisering av prostitution, dels de som ser prostitution som förtryck av kvinnor och sexualiserat våld. Detta är dock en väl förenklad beskrivning menar hon (Dodillet, 2009, s. 19-20). Även andra forskare framhåller att en sådan dikotomi är ytlig och bortser från mångfalden av människor som är verksamma inom prostitutionen (Pettersson & Tiby 2003, s. 156; Sanders, O'Neill & Pitcher, 2009, s. 4-5).

I boken "Prostitution. Sex Work, Policy and Politics" av Sanders, O'Neill och Pitcher diskuteras ingående olika synsätt på prostitution som samhällsfenomen. Forskarna anför att både diskursen om "sexförsäljning som vanligt arbete" och diskursen om "prostituerade som offer" innefattar problem. Att sälja sex är inte ett vanligt, konventionellt arbete men alla sexsäljare betraktar sig inte heller som exploaterade offer. Enligt forskarna kan inte fenomenet beskäras på det sätt som ofta är fallet i forskning och i debatt. Vidare menar Sanders et al. att det framför allt är mellan olika feministiska riktningar som diskussionen om prostitution förts, och att den kvinnliga sexsäljaren stått i fokus. Denna fokusering har lett till att manlig prostitution och transgenderprostitution i mångt och mycket osynliggjorts och inte problematiserats på samma sätt som den kvinnliga. Forskarna efterlyser nytänk i debatten och framhåller att sexsäljarnas egna röster borde få mycket större utrymme än vad som hittills varit fallet (Sanders, O'Neill & Pitcher, 2009, s. 5-6, 11-14). Pettersson och Tiby menar i sin artikel "The production and reproduction of prostitution" att det inte existerar någon allmängiltig definition av prostitution. Det är betydligt mer fruktbart att tala om fenomenet i plural framhåller forskarna eftersom de anser att det inte finns en typ av prostitution utan många olika prostitutioner (Pettersson & Tiby 2003, s. 156, 167).

Bilden av prostitution i Sverige

Prostitution har under lång tid varit föremål för politisk diskussion i Sverige. Tre stora offentliga utredningar har genomförts, 1910, 1981 och 1995, och frågan har regelbundet diskuterats sedan slutet på 1970-talet (Eduards, 2007, s. 148-149). Statens inställning har gått från att betrakta prostitution som ett ordningsproblem som ska kontrolleras till uppfattningen om prostitution som ett socialt problem som måste bekämpas (Holmström, 2008, s. 323).

Enligt Dodillet har den svenska diskursen i huvudsak präglats av en syn på prostitution som förnedring, tvång och våld mot kvinnor (Dodillet, 2009, s. 26-27, 38-39). I en artikel om bakgrunden till sexköpslagen anför Ekberg följande: "In Sweden, prostitution is officially acknowledged as a form of male sexual violence against women and children" (Ekberg, 2004, s. 1189). Vidare framhåller hon att prostituerade kvinnor är att betrakta som offer för mäns våld. Dessa kvinnor bör enligt Ekberg inte bestraffas utan få hjälp med att ta sig ur prostitutionen (Ekberg, 2004, s. 1191). Larsson anför i sin avhandling att prostitution, eller könshandel som han föredrar att kalla det, är ett socialt problem som framför allt inbegriper utsatta kvinnor. Med utgångspunkt i kvalitativa data argumenterar Larsson för att prostitutionen är ett uttryck för samhällets misslyckanden. Han menar att det därmed är samhällets uppgift att med olika medel motverka prostitutionen (Larsson, 1983, s. 10-11, 214-215). I och med detta synsätt har de sociala insatserna i Sverige i huvudsak varit inriktade på att bekämpa prostitution och på att få människor att lämna den. Lagstiftning och sociala insatser kan därmed sägas gå hand i hand i kampen mot prostitution (Holmström & Skilbrei, 2008, s. 35).

Uppfattningen om att prostitution är ett socialt problem som motverkar jämställdhet och som måste bekämpas har sen 1970-talet varit förhärskande i Sverige både forskning och i offentliga sammanhang (se bland annat Eduards, 2007; Ekberg, 2004; Larsson, 1983; Månsson, 1981; SOU 1981:71). Därmed inte sagt att det inte existerar andra uppfattningar om prostitution även i Sverige. I sin avhandling presenterar Dodillet åtgärdsförslag som bland annat innefattar avkriminalisering av sexköp. Hon anför att prostitution bör likställas med andra sysselsättningar och att sexsäljare bör få tillgång till A-kassa och pensionsförsäkring.

Vidare anser hon att sexsäljarnas situation skulle förbättras om de betraktades som aktivt handlande subjekt snarare än ”passiva offer” (Dodillet, 2009, s. 540-542, 551-551).

Sexköpslagen – en omdiskuterad bestämmelse

Sverige var det första landet i världen att införa en lagstiftning som kriminaliserar köp men inte försäljning av sexuella tjänster. Livliga diskussioner kring hur detta kom sig har förts av både forskare och andra samhällsdebattörer. Enligt Ekberg är lagen ett stort steg i riktning mot ett mer demokratiskt och jämställt samhälle. Hon ser lagen som ett vapen i kampen mot sexualiserat våld mot kvinnor och för kvinnors rätt att själva få bestämma över sina kroppar (Ekberg, 2004, 1208-1209). Gold ser lagen snarare som ett resultat av en stark kvinnorörelse och som en reaktion på mer liberala förhållningssätt gentemot prostitution. I vissa andra EU-länder har kvinnorörelsen gått i motsatt riktning och förespråkade avkriminalisering, legalisering eller reglering av prostitutionen istället. Prostitutionsrörelser utomlands har försvarat rätten för kvinnor att sälja sina kroppar om de vill; de har också förespråkade ett synsätt som skiljer mellan frivillig och icke frivillig prostitution. En avsaknad av liberal tradition har dock gjort att sådana argument har haft svårt att få fäste i Sverige (Gold, 2001, s. 437-438, 440).

Enligt Träskman så betonar förespråkare till lagen ofta dess nödvändighet i strävandet mot ett jämställt samhälle och Sverige framhålls som ett föregångsland i frågan. Motståndare talar däremot om lagen i termer av paternalism och menar att den är svårförenlig med ideologin om det fria samhället, där den enskilda individens frihet är en grundpelare. Enligt motståndarna är lagen dessutom ineffektiv som medel mot prostitution och kanske till och med kontraproduktiv (Träskman, 2005, s. 76-77). Siring anför att argumenten för och emot sexköpslagen kan förstås inom ramen för olika politiska och ideologiska diskurser. Företrädare för en feministisk diskurs framhåller prostitution som exploatering och våld mot kvinnor i underordnad ställning. I enlighet med diskursen befinner sig kvinnorna i en underordnad position och frivillighetsanspråk kan därmed antas sakna rationell legitimitet. En mer liberal diskurs innefattar synen på prostitution som en affärsuppgörelse som borde regleras arbetsrättsligt (Siring, 2008, s. 335).

Sexköpslagen har således diskuterats vitt och brett men en ordentlig analys av lagens effekter saknas i dagsläget. I april 2008 tillsatte regeringen en utredning med syfte att utvärdera sexköpslagen och dess effekter. Denna utredning beräknas vara klar ungefär samtidigt som den här uppsatsen. Utvärderingen är dock inte helt förutsättningslös utan vilar på grundvalen att sexköp även fortsättningsvis ska vara kriminaliserat (Regeringskansliet, 2008).

Prostitution på individnivå

Bilden av sexsäljare i Sverige

Den svenska forskning som producerats om prostitution har framför allt handlat om kvinnor i gatuprostitution. Betydligt mindre kunskap finns om människorna i inomhusprostitutionen. Inomhusprostitutionen innefattar bland annat bordeller, massageinstitut och sexklubbar. Försäljning av sexuella tjänster med hjälp av internet och eskortverksamhet kan också sägas vara olika former av inomhusprostitution (Holmström & Skilbrei, 2008, s. 31-32).

År 2008 presenterades ett omfattande forskningsprojekt om prostitution i norden som genomförts på uppdrag av de nordiska jämställdhetsministrarna. I ett kapitel om prostitutionens utbredning i Sverige granskar Holmström befintliga uppgifter och rapporter på området utifrån ett kunskapssociologiskt perspektiv. Exakt hur många människor som är verksamma som sexsäljare i Sverige är omöjligt att veta enligt Holmström och bilden av inomhusprostitutionen är oklar. En vanlig uppskattning är att gatuprostitutionen utgör knappt en tredjedel av den totala prostitutionen skriver Holmström. Hon ifrågasätter dock detta och anför att uppskattningen emellanåt verkar vara tagen för givet. Flera studier ger vid handen att den synliga gatuprostitutionen minskat på senare år till förmån för den dolda inomhusprostitutionen, och antagligen är ännu färre än en tredjedel aktiva inom gatuprostitutionen i dagsläget. Denna minskning tros hänga samman både med införandet av sexköpslagen och med den nya teknologi som påverkar hela samhället (Holmström, 2008, s. 307-310, 315-319).

Den kunskap som produceras om prostitution och sexsäljare är enligt Holmström avhängig de definitioner och perspektivval som berörda myndigheter och organisationer utgår ifrån. Hitintills har verksamma inom området främst riktat sig mot kvinnor i den synliga gatuprostitutionen och detta kan sägas vara en förklaring till varför den befintliga kunskapen främst berör denna prostitutionsform. Vidare har synen på prostitution som socialt problem präglat forskningen som ofta tagit sin utgångspunkt i problem uppmärksammade i det sociala arbetet. Kunskapen om prostitution i Sverige präglas enligt Holmström av ”professionell selektivitet” och hon efterlyser nya studier som inrymmer fler sidor av fenomenet (Holmström, 2008, s. 316-320, 323-324). Dodillet ger i sin avhandling uttryck för ännu skarpare kritik, framför allt av de offentliga utredningar som hitintills producerats om prostitution och sexsäljare. Hon menar bland annat att dessa utredningar präglas av selektivitet och generaliseringar samt ger en alltför ensidig bild av ett komplext samhällsfenomen (Dodillet, 2009, s. 201-210, 368-369).

Som ovan nämnts så har den svenska forskningen framför allt handlat om kvinnor i gatuprostitution och inte sällan gett uttryck för en specifik syn på fenomenet. På senare år har dock andra prostitutionsformer kommit att uppmärksammas alltmer, även om studier där sexsäljarna själva kommer till tals är få. Aktuell kunskap om prostitutionens utbredning återfinns framför allt i lokala kartläggningar och i Socialstyrelsen återkommande granskningar av fenomenet. Sedan sexköpslagen infördes har Socialstyrelsen på uppdrag av regeringen haft till uppgift att löpande följa prostitutionens utveckling och utbredning i Sverige. De två senaste rapporterna utkom 2004 respektive 2008.

Rapporten från 2004 bygger på kvalitativa intervjuer med yrkesverksamma som i sitt arbete kommer nära prostitution, framför allt socialarbetare och poliser. Informanterna presenterar olika bilder av sexsäljaren. Kategorier såsom missbrukande kvinnor, isolerade kvinnor och väletablerade kvinnor tas upp. Utsatthet, känslomässig ensamhet och självdestruktivitet präglar enligt rapporten samtliga grupper. Kunskapen om de manliga sexsäljarna sägs vara begränsad men de antas ha likartade problem som kvinnorna (Socialstyrelsen, 2004, s. 7-11).

I den senaste rapporten från 2008 kombineras olika metoder, däribland kvalitativa intervjuer med företrädare för polis, socialtjänst, frivilligorganisationer och med sexsäljare och sexköpare. 14 kvinnliga sexsäljare/ före detta sexsäljare intervjuas. Dessa sexsäljare är eller har varit verksamma inom olika prostitutionsformer såsom gatuprostitution, eskortverksamhet och andra former av inomhusprostitution. I rapporten framhålls stora svårigheter med att nå

sexsäljare och i ett citat från en anställd på en prostitutionsenhet anför den intervjuade att denne som professionell kan föra sexsäljarnas talan (Socialstyrelsen, 2008, s. 10-12, 35).

Erfarenheterna bland de intervjuade sexsäljarna varierar stort enligt rapporten. Vissa upplever sin situation som tillfredsställande och meningsfull, andra som skadlig och skamfylld. Vissa föredrar gatan som kontaktväg medan andra föredrar internet eller mobiltelefonen. Vissa ser prostitutionen som ett ”extraknäck” och för andra är det en heltidssysselsättning. Vissa föredrar att kalla sig sexsäljare, andra eskorter, ytterligare andra prostituerade. Spektrumet är vidsträckt och mycket skilda villkor framkommer för personer med olika positioner på sexmarknaden. De flesta sexsäljare som intervjuats ser enligt rapporten sällan några problem med vuxna människor som väljer att sälja sex. Människohandel och minderåriga sexsäljare sägs däremot vara någonting helt annat (Socialstyrelsen, 2008, s. 25-29, 35-37).

I rapporten konstateras att det inte är möjligt att få en exakt och entydig bild av prostitutionen och dess utbredning i Sverige i dag. Mycket av det som hör fenomenet till är dold, otillgängligt och inte sällan skambelagt. Om prostitutionen ökat eller minskat är enligt Socialstyrelsen svårt att avgöra, men tydligt är att prostitutionen har utvecklats och förändrats i takt med samhället. Teknologi och internet möjliggör för nya kontaktvägar och för förändrad organisering. I undersökningen konstateras att prostitution är ett diversifierat fenomen och att inblandade aktörers definitioner ofta skiljer sig åt (Socialstyrelsen, 2008, s. 10, 61). Även Holmström pekar på svårigheterna i att överblicka prostitutionens utbredning och menar att det finns stora kunskapsluckor vad gäller fenomenets omfattning (Holmström, 2008, s.304).

Sexköpslagen – effekter för sexsäljare

Det finns i dagsläget mycket lite forskning om hur sexköpslagen de facto har kommit att påverka sexsäljare. När sexköpslagen infördes försvann inledningsvis en stor del av gatuprostitutionen. Enligt Socialstyrelsens rapport från 2008 har dock många återvänt till gatan på senare år. I rapporten anföras att det inte går att peka på några enkla kausalsamband mellan sexköpslagen och förändringar i prostitutionens omfattning. I intervjumaterialet framkommer olika åsikter om lagen. Prostitutionsgruppen i Malmö pekar på dess negativ effekter medan prostitutionsgruppen i Stockholm framhåller positiva. Några menar att lagen motverkar hallickverksamhet samtidigt som andra hävdar motsatsen. Vissa menar att lagen förvärrar situationen för sexsäljare då verksamheten måste ske i det fördolda, andra uppger att den ger sexsäljare kraft. De verksamma sexsäljare som intervjuats talar enligt vad som framkommer i rapporten om lagen i negativa ordalag. En person anför att lagen lett till mer undanskymda mötesplatser där kunderna inte riskerar upptäckt. En annan pekar på att lagen skapar en rädsla hos sexsäljare för att blanda in myndigheter. Som synes går åsikterna om lagen isär och det är enligt rapporten svårt att sja om dess effekter (Socialstyrelsen, 2008, s. 35, 44-47).

I en kvantitativ studie omfattande 2500 personer undersöker Kuosmanen svenska kvinnor och mäns attityder till och erfarenheter av såväl prostitution som sexköpslagen. (Svarsfrekvensen var 45,4%.) I studien anföras att stödet för en kriminalisering var förhållandevis litet innan sexköpslagen infördes. Undersökningen visar att en omsvängning skett i det allmänna medvetandet och att en majoritet, ungefär 70%, nu vill bevara lagen (Kuosmanen, 2008, s. 358, 378-379).

Uppsatsens position i forskningsfältet

Mer omfattande studier som ställer sexsäljares egna röster i centrum är förhållandevis ovanliga i Sverige idag. Sexköpslagen och dess förarbeten har förvisso vänts och vridits på men inte ställts i direkt relation till kvalitativa utsagor från verksamma sexsäljare. Diskursanalys är vidare inte ett helt vanligt angreppssätt när fenomenet studeras. I och med den här studiens fokus på prostitution både på strukturell nivå och på individnivå placerar jag mig någonstans i mitten av forskningsfältet. Med detta åsyftas att den här studien inte kan inordnas under en specifik inriktning inom forskningsfältet utan snarare befinner sig mellan dess olika falanger. Kapitlet ovan har därför med nödvändighet blivit en sammanjämkning av olika studier som gjorts om prostitution och om sexköpslagen från olika perspektiv.

4. Teoretiska och metodologiska utgångspunkter

I det här kapitlet presenteras de vetenskapsfilosofiska, teoretiska och metodologiska verktyg som jag använder mig av i uppsatsen. Då jag strävar efter att synliggöra olika uppfattningar om prostitution och inte tror att det är möjligt att finna en sann och allena rådande definition av fenomenet är det diskursanalytiska angreppssättet med utgångspunkt i socialkonstruktionismen ett passande val. I och med mitt fokus på sexköpslagen har den här studien dessutom en rättssociologisk ansats.

Diskursanalys är inte en tydligt avgränsad teori som kan frikopplas från vetenskapsfilosofi och metod. Snarare är diskursanalys att betrakta som en slags paketlösning som innefattar alla dessa delar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 10). På grund av detta har jag valt att sammanföra teori och metod i ett kapitel. Först presenteras uppsatsens teoretiska verktyg i form av socialkonstruktionism, diskursanalys och rättssociologi och sedan redovisar jag hur jag har använt mig av dessa angreppssätt i praktiken. Sist i kapitlet förs en diskussion kring uppsatsens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet och jag redogör för de etiska överväganden som jag har gjort. Min förhoppning är att läsaren genomgående är medveten om det socialkonstruktionistiska och diskursanalytiska angreppssätt som präglat hela uppsatsskrivandet.

Det diskursanalytiska angreppssättet är sprunget ur socialkonstruktionismen¹ (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 9-10). Inom socialkonstruktionismen är diskursanalys bara ett av flera möjliga tillvägagångssätt för analys men ett vanligt sådant (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 11). I den här uppsatsen bildar socialkonstruktionismen ett yttre ramverk vars grundläggande premisser genomsyrar hela uppsatsarbetet. Socialkonstruktionismen tjänar därmed både som en vetenskapsfilosofisk utgångspunkt och som en bakomliggande teori vid tolkning och analys av uppsatsens empiri.

¹ Vad gäller terminologin så anför flera författare att det råder viss förvirring kring begreppen socialkonstruktionism respektive socialkonstruktivism. (Se bland annat Alvesson & Sköldberg, 2008, s. 82; Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 11) Jag följer Winther Jørgensen & Phillips begreppsapparat och använder mig av beteckningen socialkonstruktionism.

Socialkonstruktionism – vetenskapsfilosofi och bakomliggande teori

Socialkonstruktionismen har vuxit fram i polemik med mer traditionella riktningar, som positivismen, och utgör en kritisk kraft i forskningen som ifrågasätter vedertagna ”sanningar” (Wenneberg, 2001, s. 10-11). Centralt inom perspektivet är uppfattningen om att verkligheten, eller åtminstone olika förhållanden i verkligheten, är socialt konstruerade och inte av naturen givna. Perspektivet är brett och från en mer eller mindre tydlig kärna har flera inriktningar vuxit fram. Skillnaderna i dessa inriktningar berör bland annat synen på epistemologi och ontologi men inga vattentäta skott står att finna mellan dem (Alvesson & Sköldbberg, 2008, s. 81, 98-102). I uppsatsen utgår jag ifrån socialkonstruktionism så som Burr beskriver den i boken ”Social Constructionism” från 2003.

Burr tar upp fyra utgångspunkter vilka kan sägas vara gällande för samtliga inriktningar inom socialkonstruktionismens breda fält. Dessa utgångspunkter ligger även till grund för mitt uppsatsskrivande.

1. En kritisk inställning till vedertagen kunskap

Socialkonstruktionismen innefattar ett kritiskt förhållningssätt till vedertagna ”sanningar”. Människor förstår och skapar reda i sin omvärld genom kategoriseringar skriver Burr. Dessa kategoriseringar är dock inte av naturen givna utan socialt konstruerade, och därför i någon mån rörliga. Kunskap är en produkt av våra kategoriseringar och kan inte urskillningslöst betraktas som objektiv sanning (Burr, 2003, s. 2-3).

2. Kunskap är historiskt och kulturellt betingat

Hur vi förstår oss på och pratar om världen är kontextbundet och tämligen föränderligt. Kunskap är en produkt av både tid och kultur men hänger även samman med inre faktorer, såsom socioekonomiska förhållanden, inom den specifika tiden och kulturen. All kunskap är därmed kontext- och perspektivbunden. I enlighet med ett socialkonstruktionistiskt synsätt är inte en förståelse nödvändigtvis bättre eller sannare än en annan (Burr, 2003, s. 3-4).

3. Kunskap skapas och upprätthålls genom sociala processer

Det är genom social och språklig interaktion människor emellan som kunskap produceras, vidmakthålls och förändras (Burr, 2003, s. 4).

4. Kunskap och handling går hand i hand

Hur vi uppfattar världen påverkar våra handlingar. Utifrån en specifik uppfattning blir vissa handlingar självklara och andra otänkbara. Det blir i och med detta tydligt att den sanning och den kunskap som konstrueras också får faktiska sociala konsekvenser (Burr, 2003, s. 5).

Fokus i socialkonstruktionistisk forskning ligger på ”hur-frågor” snarare än ”vad-frågor”. Språket står i centrum då detta enligt perspektivet utgör grunden för allt vårt tänkande och handlande. Objektiv forskning är enligt ett socialkonstruktionistiskt synsätt inte möjlig. Varje människa, forskare som lekman, ser ofrånkomligen på världen utifrån vissa perspektiv som inte är möjliga att frångå. Forskning blir därför med nödvändighet ett gemensamt projekt där kunskap konstrueras i samspelet mellan forskare och respondent, eller för den delen mellan forskare och text. Maktaspekten är vidare en central komponent i socialkonstruktionistisk forskning. I en studie besitter forskaren alltid ett visst tolkningsföreträde då denne har förmånen att välja teoretiska ramverk, metoder, forskningsfrågor et cetera. Enligt Burr är denna maktobalans ofrånkomlig men hon anser att det genom kvalitativa metoder åtminstone

är möjligt att komma närmare respondenternas egna sanningar (Burr, 2003, s. 6, 9, 104, 149-152).

I den här studien undersöker jag olika sätt att se på prostitution. I enlighet med det socialkonstruktionistiska tänkandet blir fenomenet en social konstruktion vars innebörd förändras över tid och hanteras olika i olika samhällen (Holmström & Skilbrei, 2008, s. 34, 36). I och med socialkonstruktionismens fokus på kunskapskonstruktion tillåter perspektivet ett ifrågasättande av vedertagna uppfattningar om prostitution och möjliggör en granskning av sällan ifrågasatta "sanningar" om fenomenet.

Diskursanalys

Det finns mer eller mindre snäva och mer eller mindre vida definitioner av begreppet diskurs (Burr, 2003, s. 63). En vedertagen definition är att en diskurs är "ett bestämt sätt att tala om och förstå världen" (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 13). Inbegripet i definitionen är att det finns ramar för vad som kan ingå i en specifik diskurs och inte. Diskurser sätter på så sätt gränser för vad som är tänkbart och möjligt inom dem. Människors handlande orienteras genom diskurser och diskurser kan både begränsa handlingsutrymmet och öppna upp det (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 8, 12-14). Varje diskurs påstår sig sitta inne med "sanningen" inom sitt område och på så sätt formas förståelse och kunskap genom diskurser. Sambandet mellan diskurser och makt blir härigenom tydligt. Makten kan exempelvis utövas genom att starka grupper för fram vissa diskurser som sanna och andra som falska. Därmed inte sagt att diskurser inte är föränderliga. Det finns ofta olika diskurser inom samma område som kämpar om tolkningsföreträdet (Burr, 2003, s. 65, 76-79).

En diskursanalys handlar om att studera olika diskurser, och därigenom olika sätt att förklara och förstå samhällsfenomen. Bergström och Boréus beskriver diskursanalys som studiet av samhällsföreteelser med språket i centrum. I enlighet med ett diskursanalytiskt synsätt bidrar språket till att skapa verkligheten, snarare än att enkelt återge den. Språket är därmed en central komponent i diskursanalytiska studier (Bergström & Boréus, 2005, s. 305-306, 326). Enligt Börjesson och Palmblad uppfattar vi världen genom så kallade diskursiva raster och diskursanalysen syftar till att studera hur dessa raster blir till och vad de innefattar. Diskursanalysen möjliggör en granskning av vad som uppfattas som verkligt i en specifik kontext och tydliggör kampen mellan motstående diskurser inom samma område (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 9-11, 13). En diskursanalys öppnar även upp för en diskussion om andra möjliga föreställningar som inte tycks inrymmas inom de befintliga diskurserna (Börjesson, 2003, s. 38).

Diskursanalys är enligt Winther Jørgensen och Phillips inte en tydligt avgränsad vetenskaplig ansats utan snarare en rad olika tvärvetenskapliga inriktningar som används på olika sätt i många typer av undersökningar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 7, 137). Bergström och Boréus framhåller att det inte finns några färdiga mallar eller tydliga metoder att utgå ifrån vid diskursanalytiska studier. Snarare utvecklar forskare sina egna analysverktyg med inspiration från olika diskursanalytiska tänkare (Bergström & Boréus, 2005, s. 329). I avgränsning och analys av mitt empiriska material har jag valt att utgå ifrån Winther Jørgensen och Phillips integrerade perspektiv för diskursanalys.

Ett integrerat perspektiv för diskursanalys

Winther Jørgensen och Phillips integrerade perspektiv bygger på komponenter från Norman Faircloughs kritiska diskursanalys, Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori samt diskurspsykologi. Dessa tre förhållandevis omfattande angreppssätt kan var och ett för sig ligga till grund för en analys. Winther Jørgensen och Phillips förespråkar dock en mer integrerad modell eftersom styrkor i respektive angreppssätt på så vis kan framhävas och svagheter undvikas (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 131).

Jag har valt att utgå från Winther Jørgensen och Phillips integrerade perspektiv av två anledningar. Dels på grund av författarnas egna resonemang om att undvika svagheter hos respektive angreppssätt och dels på grund av att jag funnit Winther Jørgensen och Phillips perspektiv bättre anpassat till min studie. Faircloughs tredimensionella diskursanalys hade säkerligen kunnat bidra till spännande analyser av mitt empiriska material. Modellen är dock så pass omfattande att jag hade tvingast reducera den och därmed inte kunnat göra en kritisk diskursanalys i sin helhet. Analysverktygen i Laclau och Mouffes diskursteori, däribland nodalpunkter och ekvivalenskedjor, är enligt min mening inte lämpliga för att kunna lyfta fram jämförelser i mitt empiriska material. Att endast utgå från diskurspsykologin med dess fokus på lokala diskurser och vardagliga interaktioner hade inte heller passat min granskning av både intervjuer och textmaterial. Valet föll därmed på Winther Jørgensen och Phillips integrerade perspektiv för diskursanalys och möjligheten att göra en diskursanalys i något mindre skala. (För vidare läsning se bland annat Winther Jørgensen & Phillips, 2000.)

Diskursordning som utgångspunkt

Winther Jørgensen och Phillips förespråkar att forskaren för att kunna sätta upp ramar för vad det är som ska analyseras utgår från en diskursordning. En diskursordning inrymmer olika diskurser som konkurrerar inom samma område. Det vill säga, en diskursordning innefattar ”olika diskurser som delvis täcker samma terräng, som de kämpar om att ge innehåll åt var och en på sitt sätt” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 134). En diskursordning kan vara förbunden med en specifik institution men behöver inte vara det, dock är en diskursordning alltid avhängig en kontext. Genom att använda diskursordning som ram för undersökningen är det möjligt att avgränsa en grupp diskurser för analys och sedan granska hur dessa diskurser förhåller sig till varandra. Detta innebär bland annat en granskning av vilka stridigheter som råder mellan de olika diskurserna, av om det finns enighet mellan dem och av var respektive diskurs är dominerande. Med denna utgångspunkt blir det vidare intressant att studera konsekvenserna av att en tolkning accepteras som sann men inte en annan (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 134-136, 138). Den diskursordning som jag intresserar mig för i den här uppsatsen avgränsas till uppfattningar om prostitution i en nutida svensk kontext.

Avgränsning av diskurser – en analytisk operation

Som ovan nämnts så kan en diskurs definieras som ett bestämt sätt att uppfatta världen, eller delar av den. I enlighet med Winther Jørgensen och Phillips integrerade perspektiv både utgör diskursen en verklighet samtidigt som den är med om att skapa verkligheten. Genom varje diskurs framställs världen på ett särskilt sätt och en uppsjö av andra möjliga synsätt utesluts. De diskursiva konstruktionerna får därmed alltid sociala konsekvenser. Gränsen för en diskurs kan säga gå där de ingående elementen blir inkonsekventa och inte längre stämmer överens med diskursens entydighet. Denna gränsdragning är dock inte helt enkel att göra då varje diskurs även inom sig kan delas upp i mindre diskurser, vilka i sin tur kan delas upp, och så

vidare. Därför förespråkar Winther Jørgensen och Phillips att diskurser framför allt ska betraktas som analytiska storheter som forskaren kan utgå ifrån i sin undersökning. Avgränsningen av diskurser blir därmed en slags analytisk operation. Med hänsyn till studiens syfte blir avgränsningen något som forskaren själv är med om att konstruera snarare än enkelt klarlägga (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s.136-137, 140, 184).

För att förtydliga hur man rent konkret kan gå till väga tar Winther Jørgensen och Phillips upp ett exempel som rör forskning kring det medicinska fältet. Om det medicinska fältet utgör studiens diskursordning kan forskaren välja att titta på ”utövarnas diskurs” respektive ”teoretikernas diskurs” och sedan avgränsa andra diskurser inom dessa huvuddiskurser. Forskaren kan därefter analysera hur strider respektive konsensus råder mellan olika diskurser inom diskursordningen. Målet är att därigenom belysa hur omvärlden konstrueras inom respektive diskurs och vilka sociala konsekvenser som detta medför (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 137-138).

Diskursanalysen i den här studien har lagts upp på ett liknande sätt. Ramen för studien utgörs av diskursordningen ”prostitution i en nutida svensk kontext”. De diskurser som jag valt att titta närmare på återfinns inom huvuddiskurserna ”teoretikernas diskurs” respektive ”praktikernas diskurs”. Teoretikernas diskurs är så som jag ser det kopplad till förarbetena medan praktikernas diskurs är kopplad till intervjumaterialet. Jag har strävat efter att undersöka de bilder av prostitution som konstrueras inom de ifrågavarande huvuddiskurserna och närmare granska de stridigheter och likheter som råder mellan dem. Min avsikt har inte varit att tolka bakomliggande orsaker till prostitution eller försökt finna fenomenets essens. Snarare utgör den här studien ett försök i att förstå hur prostitution kan uppfattas inom olika diskurser och vilka konsekvenser som de olika uppfattningarna får.

Rättssociologisk ansats

Utöver socialkonstruktionismen som teori och diskursanalysen som angreppssätt präglas den här uppsatsen även av en rättssociologisk ansats. Rättssociologin kan beskrivas som ”vetenskapen om förhållandet mellan rätten och samhället” (Hollander, 2009, s. 39). Den rättssociologiska forskningen är, som här, möjlig att kombinera med andra teorier och angreppssätt. Rättssociologiska studier behandlar framför allt rättsreglers inverkan på förhållanden i samhället och vice versa samt rättsreglers samhällliga och sociala betydelser. Särskilt intressant för den här studien är hur rättens funktioner kan beskrivas. Rätten kan bland annat uppfattas som spelregler för mänsklig samverkan eller som ett statligt styrinstrument för att uppnå politiska mål i syfte att förändra den samverkan som redan finns. Förhållandet mellan dessa båda utgångspunkter kan sägas vara flytande (Hollander, 2009, s. 40-42).

När rättssociologin, på så sätt som sker i den här uppsatsen, kopplas samman med socialkonstruktionism och diskursanalys blir det tydligt att även rättsregler är olika sociala konstruktioner. Dessa konstruktioner, eller rättsliga diskurser, har en privilegierad ställning gentemot andra diskurser då de är sanktionerade av statsmakterna. I och med detta har rättsliga diskurser i regel särskilt inflytande över de sociala spelregler som formar våra liv (Hollander, 2009, s. 46).

Den rättsociologiska ansatsen är viktig då den här uppsatsen åtminstone implicit handlar om hur staten i och med sexköpslagen vill påverka människors syn på prostitution och förändra beteendet hos bestämda individer.

Urval och insamling av empiriskt material

Det empiriska underlaget i den här studien består av två olika delar, dels ett textmaterial och dels ett intervjumaterial. Både färdigproducerad text och kvalitativa intervjuer är vanliga empiriska material vid diskursanalytiska studier (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 13, 118).

Textmaterialet består av den SOU (1995:15) som ligger till grund för sexköpslagen och den proposition (1997/98: 55) vari lagförslaget presenteras. Jag har begränsat mig till dessa två förarbeten och valt att inte gå in på de skrifter som publicerades i samband med sexualbrottsreformen 2005. Då inga nya perspektiv rörande prostitution framkom i SOU 2001:14 eller i Regeringens proposition 2004/05: 45 innebär förflyttandet av sexköpslagen till brottsbalken inte någon egentlig förändring i sak. De diskurser som återfinns i de studerade förarbetena återskapas därmed även i de två senare offentliga dokumenten. Genom sexköpslagen har det svenska samhället valt ett ovanligt tillvägagångssätt för att handskas med prostitution. Förarbetena till lagen säger mycket om samhällets syn på fenomenet och jag menar att det därför är både viktigt och intressant att närmare analysera den bild av prostitution som ligger till grund för lagstiftningen.

Intervjumaterialet består av kvalitativa intervjuer med fyra kvinnliga sexsäljare som alla mer eller mindre regelbundet ägnar sig åt att sälja sex. Det har inte varit helt enkelt att få kontakt med aktiva sexsäljare men via olika forum på internet och med hjälp av ett tips från prostitutionsmottagningen i Malmö har jag kommit i kontakt med fyra kvinnor som oberoende av varandra valt att ställa upp på en intervju. Det är svårt att sja om urvalets representativitet. De kvinnor som medverkat är villiga att berätta om sig själva vilket många sexsäljare i Sverige förmodligen inte är beredda att göra. Frånsett detta så jobbar de kvinnor som jag träffat inomhus, liksom majoriteten av alla sexsäljare i Sverige (Holmström, 2008); de är i olika åldrar, har olika bakgrunder och har befunnit sig i branschen olika länge. Om dessa kvinnor är att betrakta som representativa för gruppen sexsäljare i stort eller ej är omöjligt att säga, och är i enlighet med ett diskursanalytiskt angreppssätt inte heller särskilt intressant. Deras berättelser säger någonting om hur de framställer sin verklighet, en verklighet som ingen annan kan representera. De bilder som dessa kvinnor för fram är lika riktiga som den mångfald av bilder som andra personer i sexbranschen kan vittna om. (För vidare läsning om värdering av källor se bland annat Börjesson & Palmblad, 2007.)

Den kvalitativa intervjuforskningen går ut på att vetenskapligt undersöka världen med utgångspunkt i intervjupersonens egna utsagor. Vid diskursanalytiska studier är tekniker som leder till mångfald och variation viktiga och intervjuerna kan därför ofta vara av mer informell karaktär (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 17, 19, 172). Med detta i åtanke utformade jag en halvstrukturerad intervjuguide. Härvid tog jag hänsyn till syftet med studien och till teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning på området (se bilaga 1). Intervjuerna genomfördes på olika platser som valdes antingen av kvinnorna själva eller av oss i samråd. Kvinnorna intervjuades vid ett tillfälle vardera och intervjuerna varade i ungefär en timme. På grund av stora geografiska avstånd genomfördes den ena intervjun via telefon. Samtliga

intervjuer spelades in och transkriberades mer eller mindre i sin helhet kort efter intervjutillfället. Vissa partier som inte var av vikt för studien transkriberades inte.

Databearbetning och analys

Första steget i en diskursanalytisk studie är att överföra allt empiriskt material till text (Bergström & Boréus, 2005, s. 351). För att därefter kunna analysera olika diskursers innehåll och avgränsa dem ifrån varandra rekommenderar Winther Jørgensen och Phillips en kombination av lingvistiska och retoriska angreppssätt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 87-88, 121-123). På liknande sätt har även jag lagt upp mina analytiska verktyg.

Först överfördes allt empiriskt material till text som sedan analyserades genom närläsning. En regelrätt lingvistisk analys har inte genomförts (för vidare läsning se bland annat Bergström & Boréus, 2005; Winther Jørgensen & Phillips, 2000) men däremot har en lingvistisk ansats präglat mitt läsande. Detta innebär att jag vid närläsningen fokuserade på meningsbyggnader och särskilda ordval i texterna. Specifika kategorier kunde så småningom urskiljas i såväl förarbetena som i det transkriberade intervjumaterialet. Genom meningskategorisering (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 219; Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 122-123) reducerades transkriptionstexterna till mer kortfattade sjok vari både kategorier och utsagor tydliggjordes ytterligare. Även avsnitt i förarbetena reducerades genom att textfragment placerades i olika kategorier. Under arbetes gång utvecklades och förändrades kategorierna fram tills att förhållandevis tydliga diskurser kunde utkristalliseras ur texterna.

Genomgående har det empiriska materialet kontextualiserats. Detta innebär att materialet har analyserats med tidigare forskning, teoretiska utgångspunkter och det omgivande sammanhanget i åtanke (Börjesson, 2003, s. 86-88). Vidare har de diskurser som identifierats inom "teoretikernas diskurs" ställts mot de diskurser som identifierats inom "praktikernas diskurs". Börjesson skriver att diskursanalytisk forskning handlar om att söka perspektiv som ifrågasätter vedertagna "sanningar", främmandegör det etablerade och som för fram alternativa förklaringar (Börjesson, 2003, s. 164). Jag har strävat efter att uppnå detta i mitt skrivande. Jag har velat lyfta fram nya perspektiv på ett väldiskuterat fenomen och ställa mer eller mindre etablerade "sanningar" mot varandra.

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet kan sägas vara ett mått på en studies giltighet och brukar översättas i termer av huruvida forskaren undersöker det som han eller hon påstår sig undersöka. Enligt "Metodpraktikan" uppnås validitet genom noggrann operationalisering av teoretiska begrepp. På det sättet kan systematiska fel i undersökningen undvikas (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007, s. 64-65). I diskursanalytiska studier kan validiteten värderas genom att titta på sammanhanget och studiens fruktbarhet. Det sistnämnda handlar om analysens förklaringskraft och i vilken utsträckning som den lyckats med att frambringa nya förklaringar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 122-123). Att säkra validiteten har varit ett fortgående arbete studien igenom. Syfte och forskningsfrågor har legat till grund för alla stadier i uppsatsen och väglett mig i arbetet. Intervjuguiden förankrades i såväl forskningsfrågor som teori och tidigare forskning. Den halvstrukturerade intervjuguiden banade väg för öppna frågor istället för alltför styrande dito, och gav både mig och respondenterna möjlighet till förtydliganden och följdfrågor. Vid telefonintervjun lades extra fokus på förtydligande frågor

då kroppsspråk och annan mimik inte kunde avläsas på samma sätt som vid en personlig intervju.

I analysen har jag använt många citat både från förarbeten och från intervjuer. Läsaren ges därigenom möjlighet att åtminstone delvis ta del av det material som analysen baseras på. Studiens genomskinlighet ökar i och med detta och därmed höjs även validiteten i stort. Vad gäller fruktbarheten så har mig veterligen en liknande jämförelse inte gjorts förut. Därmed kan den här studien sägas ha bidragit med nya perspektiv i sättet att se på prostitution i stort och på sexköpslagen i smått.

Reliabilitet hänger samman med forskningsresultatets tillförlitlighet med avseende på slumpmässiga och osystematiska fel (Esaiasson et al., 2007, s. 70). För att undvika missförstånd och godtyckliga tolkningar har de intervjuade kvinnorna getts möjlighet att läsa igenom transkriptionerna och komma med synpunkter. Dessutom har noggrannhet och lyhördhet präglat såväl intervjuundersökningarna som studien i stort vilket borgar för en god reliabilitet.

Frågan om generaliserbarhet är ständigt aktuell i akademiska studier. I enlighet med mitt socialkonstruktionistiska angreppssätt ställer jag mig både ödmjuk och smått kritisk till begreppet. En analytisk generalisering där teoretiskt förankrade resultat kan ge vägledning vid liknande fall (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 282) är dock tillämplig på den här studien. Resultatet säger någonting om förhållandet mellan sexköpslagens teoretiska beskrivning av prostitution och den praktiska beskrivningen av fenomenet som fyra sexsäljare gjort. Genom diskursanalysen har olika uppfattningar om prostitution tydliggjorts och studien säger därmed något om den större kontexten inom vilken de olika diskurserna verkar.

Etiska överväganden

Kvale och Brinkmann skriver att intervjuforskning är ett moraliskt och ett etiskt företag som får effekter för alla inblandade (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 87). Jag instämmer till fullo i detta påstående och menar att moraliska och etiska ställningstaganden måste finnas med genom hela forskningsprojektet. Detta är särskilt viktigt när intervjuer finns med som empiriskt material. För att skydda individen har Vetenskapsrådet tagit fram fyra grundläggande principer för forskning: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2009, s. 5-14). Dessa forskningsetiska principer har tjänat som utgångspunkt i den här studien.

I ett mail till de medverkande kvinnorna berättade jag om studiens syfte och genomförande. Information gavs även om att de när som helst kunde välja att avbryta intervjun eller välja att inte svara på vissa frågor. Samtycke inhämtades sedan via telefon eller via mail. För att så långt som möjligt undvika identifiering av de medverkande har samtligas namn fingerats och vissa personuppgifter utelämnats. Inspelningar och transkriptioner av intervjuerna har förvarats utom räckhåll för utomstående och kommer att förstöras när uppsatsen är färdigställd. All denna information har delgivits de medverkande. Vidare har jag strävat efter att låta honnörorden respekt, lyhördhet och reflexivitet vägleda inte bara intervjuandet utan hela uppsatsarbetet.

5. Resultat och analys

I det här kapitlet presenteras och analyseras studiens forskningsresultat. Först presenteras det empiriska materialet, sedan redovisas och analyseras de bilder av prostitution på strukturell nivå respektive på individnivå som framkommer i förarbetena och i intervjumaterialet. Fyra diskurser tydliggörs. Det diskursanalytiska angreppssättet präglar hela framställningen men i analysen tydliggörs kopplingen till både teoretiska ansatser och tidigare forskning ytterligare. Kapitlet avslutas med en redovisning av de slutsatser som jag dragit efter att ha analyserat bilden av prostitution i förarbeten och i intervjuer och jämfört dessa med varandra.

Presentation av empiriskt material

Förarbeten

Det empiriska material som har legat till grund för analys av den första forskningsfrågan är den SOU och den proposition som föregick sexköpslagen, SOU 1995:15 "Könshandeln" respektive Regeringens proposition 1997/1998:55 "Kvinnofrid". Fokus ligger i huvudsak på SOU:n då denna är betydligt mer omfattande och till skillnad från propositionen endast fokuserar på prostitution. Eftersom regeringen i sin proposition, så vitt är av intresse här, anslutit sig till betänkandet är det som sägs där relevant för såväl tolkning av lagen liksom som underlag för en diskursanalys. För att underlätta läsandet kommer jag inte att skriva ut hela beteckningen för dokumenten i kapitlet nedan utan nöjer mig med att benämna dessa "SOU" respektive "prop."

Kortfattad var syftet med SOU:n att granska prostitutionen i Sverige och förutsättningslöst utreda lämpligheten i och förutsättningarna för en kriminalisering. Betänkandet bygger på en egen kartläggning av prostitutionens utbredning och form och på sammanfattningar av tidigare rapporter och forskning rörande främst kvinnor i gatuprostitution. Forskningen om kvinnor i gatuprostitutionen antas vara överförbar även till andra prostitutionsformer. Kartläggningen omfattar en enkätinsamling från samtliga polismyndigheter och socialdistrikt, uppgifter från olika prostitutionsenheter samt en kortare telefonundersökning med 87 personer med prostitutionserfarenheter som köpare eller säljare. Telefonundersökningen inbegriper 78 män som köpt sexuella tjänster av kvinnor. Vad gäller sexsäljare så framgår det att utredarna via telefon varit i kontakt med 11 [sic] säljare/före detta säljare, varav 5 var män. Uppskattningsvis så fanns 2500 prostituerade kvinnor i Sverige när betänkandet skrevs. Då det flera gånger framhålls att det inte varit möjligt att klarlägga omfattningen av inomhusprostitutionen bör dock denna beräkning tas med viss försiktighet. Omfattningen av den manliga prostitutionen uppskattas inte i siffror. De manliga sexsäljarna kommer till tals på en plats i betänkandet. Hur uppgifterna från de sex kvinnliga säljarna används framgår inte annat än i tre fall (SOU, s. 10-11, 35-37, 81-100, 130). Till övervägande del saknas således sexsäljarnas egna röster i betänkandet.

Propositionen behandlar i sin helhet olika åtgärder för att motverka våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier. I uppsatsen utgår jag endast från de avsnitt som på ett eller annat sätt rör prostitution.

Intervjuer

Det empiriska material som legat till grund för analys av den andra forskningsfrågan är intervjuer med kvinnliga sexsäljare. Fyra sexsäljare har intervjuats om deras syn på prostitution i allmänhet och på samhällets hantering av fenomenet. Alla säljer sex mer eller mindre regelbundet och arbetar inomhus. Det vill säga att de träffar kunder antingen i egen lokal och/eller på andra platser, såsom exempelvis hemma hos kunden eller på ett hotell. Tre av fyra kommer i kontakt med kunder framför allt via egna hemsidor, bloggar och forum på nätet. Samtliga tycker att det är viktigt att sexsäljarnas egna röster får komma fram i debatten i betydligt högre grad än vad som hittills varit fallet.

Karin är i 50-årsåldern och började sälja sex för ett par år sedan. Hon är högutbildad och har fram tills relativt nyligen varit yrkesverksam inom sitt utbildningsområde. Numera arbetar hon som egen företagare. Karin uppger att hon började sälja sex av nyfikenhet och lust. Hon uppger att detta för henne är både spännande och roligt, och dessutom personligt utvecklande. Enligt Karin är försäljningen av sexuella tjänster framför allt en rolig, om än tidsödande, hobbyverksamhet. Om hon inte längre skulle trivas skulle säga hon att hon skulle sluta omgående. Karin lever sedan lång tid tillbaka i ett fast förhållande.

Anna är i 25-årsåldern och har arbetat med att sälja sex i ett par år. Tidigare har hon bland annat studerat vid universitetet och arbetat inom vården. Nu driver Anna flera företag och arbetar med att sälja sex jämte detta. Hon ser sig själv som en i grund och botten helt vanlig tjej, om än med lite ovanliga intressen. Enligt Anna har försäljningen av sexuella tjänster gett henne spännande upplevelser och mycket frihet. Hon säger att hon kommer att fortsätta sälja sexuella tjänster så länge som hon efterfrågas i branschen, oavsett rättsliga regleringar.

Eva är dryga femtio och egenföretagare. Idén om att sälja sex dök upp för ungefär sju år sedan. Eva var då nyseparerad och ville träffa män. Först försökte Eva hålla igång ett par olika relationer samtidigt men enligt henne fungerade inte detta trots att alla var införstådda med villkoren. Hon kom då på tanken att dejta och ta betalt. Efter att ha pratat med ett par närstående bestämde sig Eva för att pröva på att sälja sex. Hon uppger att hon nu ägnar sig åt detta när hon kan, vill och har lust och att hon ser det hela som en njutningsfull hobby som dessutom förbättrar hennes ekonomi.

Linn är i fyrtioårsåldern. Hon har på ett eller annat sätt arbetat inom sexbranschen i mer än 20 år. Linn uppger att sexförsäljning aldrig har varit hennes huvudsysselsättning utan att det snarare är något som hon har gjort då och då. Vid sidan om sitt arbete i sexbranschen har Linn fortgående haft andra uppdrag. För närvarande är det nog mer korrekt att säga att hon arbetar inom sexindustrin vid sidan om sina andra uppdrag. Enligt egen utsago hinner Linn i nuläget inte träffa så många fler kunder än ett antal stamkunder. Linn uppger att hon dessutom inte trivs med att sälja sex i Sverige då samhällsklimatet enligt henne tvingar sexsäljare till isolering.

Prostitution på strukturell nivå

Nedan följer en presentation av bilden av prostitution på strukturell nivå, så som den framkommer i förarbetena till sexköpslagen och i intervjumaterialet. Jag har valt att varva de två empiriska materialen för att tydliggöra skillnaderna och likheterna dem emellan. Först

kommer en förhållandevis lång resultatdel och därefter följer analysdelen där diskurserna klargörs och relateras till teori, metod och tidigare forskning.

Resultat

Istället för prostitution används sexhandel som begrepp i SOU:n. Prostitutionen sägs i regel endast ha sexuell innebörd för köparen och därför förespråkas ett begrepp som inte anspelar på båda parternas sexualitet (SOU, s. 209).

”Könshandeln inbegriper båda parternas handlande, samtidigt som det gör klart vad det egentligen handlar om, nämligen en handel som går ut på att tillfredsställa köparens sexualdrift” (SOU, s. 15).

I propositionen kopplas prostitution samman med fysiskt våld mot kvinnor.

”Mäns våld mot kvinnor är inte förenligt med strävandena mot ett jämställt samhälle och måste bekämpas på alla sätt. I ett sådant samhälle är det också ovärdigt och oacceptabelt att män skaffar sig tillfälliga sexuella förbindelser med kvinnor mot ersättning” (prop., s. 22).

I förarbetena framställs prostitution som en företeelse som inte medför annat än allvarlig skada. Skada för enskilda och skada för samhället i stort (prop., s. 104-105; SOU, s. 41, 213, 224). Kontentan som framträder denna:

”Det är [därför] en viktig samhällsangelägenhet att prostitutionen bekämpas” (prop., s. 104).

Att prostitution är något som måste bekämpas tycker ingen utav de kvinnor som jag har intervjuat. Flera anser dessutom att det är omöjligt och orealistiskt företag då fenomenet i princip alltid funnits och alltid kommer att finnas på ett eller annat sätt. Eva tycker att man borde göra tvärtom istället.

”Öppna upp. Informera. Istället för att sopa under mattan och försöka dölja det. Och göra det till någonting hemskt och fult.”

Karin tror att prostitutionen fyller en funktion i samhället och ställer sig tveksam till tvåsamheten som allmängiltig norm. Flera av hennes kunder har ett stort behov av socialt umgänge och Karin betonar att prostitution för henne och hennes kunder ofta innefattar mycket mer än bara sex.

”Ofta är det män som har ett väldigt stort behov av att träffa någon som de kan vara sig själva med. Prata om sitt liv, kunna sitta och mysa tillsammans. En del är gifta och har helt tappat relationen till sin fru. De vill av olika anledningar inte skilja sig men har kanske inte haft sex på tio år, de kan inte prata om vad som helst. I början blev jag lite förvånad över att ”pratar inte folk”? Men det är väldigt många utav dem som kommer till mig som har det behovet.

Anna och Linn är inne på samma spår som Eva och Karin. Linn pratar dessutom om den funktion som hon menar att prostitution fyller för i sammanhanget sällan omtalade grupper: handikappade och socialt isolerade människor.

”Jag säger inte att det är en rättighet att få ha sex men jag kan nog tycka att det borde vara en mänsklig rättighet att få ha hudkontakt. Det finns människor som inte har fått en kram på fem år, hur jävla hemskt är inte det? Jag tycker att det kan vara brutalt sorgligt att man måste betala för att någon ska se en, men jag kan tycka att det är bättre än inget alternativ alls.”

Enligt SOU:n för prostitutionen med sig en rad negativa bieffekter. Kriminalitet, missbruk och störande av allmän ordning sägs följa i fenomenets spår och resultera i omfattande kostnader för samhället. Vidare anføres att prostitution i sig motverkar jämställdhet och legitimerar en oacceptabel människosyn (SOU, s. 148-149, 224-225).

”Att kvinnor betraktas som en vara, som kan köpas och säljas, är inte förenligt med den människosyn som bör råda i ett modernt samhälle, där kvinnor och män skall vara jämställda ifråga om människovärde och rätt till integritet och respekt” (SOU, s. 148).

Vidare anføres att prostitution bidrar till en negativ sexualsyn i allmänhet. Sex och känslor frikopplas från varandra vilket motverkar synen på sexualitet som något som handlar om känslor och ansvar (SOU, s. 148).

Ingen utav de sexsäljare som jag har träffat säger sig tro på argumentet om att jämställdheten skulle bli lidande av att prostitution existerar. För Linn handlar jämställdhet snarare om den ovillkorliga rätten att få bestämma över sin egen kropp.

”I ett perfekt jämställt samhälle så har alla individer oavsett könstillhörighet samma rätt att få bestämma över sina egna liv. Även människor i sexindustrin. Jag tycker att så länge man inte respekterar kvinnor, män och transexuella inom sexindustrin och deras rätt att få bestämma över sitt liv och sin kropp så kommer vi aldrig att vara jämställda. För att vi ska bli riktigt jämställda så måste vi acceptera att vissa människor gör val som vi varken kan förstå eller känner oss bekväma inför. Men, vi måste respektera de här människornas val. Annars kan vi aldrig bli jämställda.”

SOU:n mynnar ut i förslaget att kriminalisera både köpare och säljare av sexuella tjänster. I propositionen går regeringen emot förslaget att kriminalisera båda parter och utfallet blir istället en kriminalisering endast av köparen. Att kriminalisera köparen av sexuella tjänster är enligt propositionen en nödvändig markering från samhällets sida, såväl utåt gentemot andra länder som inåt gentemot det egna samhället (prop., 104-105). Därtill framhålls:

”Genom ett förbud kan också prostitutionen och dess skadeverkningar bekämpas på ett effektivare sätt än vad det hittillsvarande arbetet mot prostitutionen har åstadkommit” (prop., s. 104).

De sexsäljande kvinnor som jag har träffat uppger alla om samma sak: Att sexköpslagen i liten utsträckning påverkar de sexsäljare som arbetar under bra förhållanden men försvårar tillvaron rejält för de sexsäljare som redan är utsatta. Linn:

”Jag tror inte att man hjälper folk som far illa genom att ta bort rättigheter. Om man utgår från att alla far illa i sexindustrin, att alla mår dåligt och att alla måste sluta, då måste ju rimligtvis lösningen vara att ge mer rättigheter, mer möjligheter, istället för att göra precis tvärtom, som man gjort i Sverige idag.”

Vidare menar flera av intervjupersonerna att lagen bidrar till att stigmatisera sexsäljare ytterligare då sexindustrin tabubeläggs i än högre grad än tidigare. Karin:

”Jag tror att lagen gör att det blir ännu svårare att prata om det här. Det ska smygas och smusslas och det är någonting som inte ska finnas. Så att jag tror att lagen förstärker stigmatiseringen och försvårar för dem som skulle behöva få hjälp.”

I propositionen anförs att det är av största vikt att de prostituerade söker hjälp för att komma bort från prostitutionen, och att detta kan ske utan rädsla för rättsliga påföljder (prop., s. 104-105, 107).

”De sociala insatserna kommer givetvis att vara minst lika viktiga även i fortsättningen för att motivera prostituerade att söka hjälp och komma bort från det destruktiva liv som de lever” (prop., s. 105).

Vidare betonas att kriminaliseringen endast är att betrakta som ett komplement till andra sociala insatser i kampen mot prostitutionen (prop., s. 105).

De sociala stödinsatser som i dagsläget finns tillgängliga för sexsäljare är i allmänhet inte behovsanpassade menar de kvinnor som jag har intervjuat. Enligt samtliga möts sexsäljare ofta av fördomar och trångsynthet när de söker stöd och hjälp från samhället. Några talar från personlig erfarenhet andra utifrån vittnesmål från sexsäljande personer i deras omgivning. Samhällets attityder är inte sällan fördömande menar flera och Linn anför att sexarbetet i sig alltsomoftast ses som roten till det onda, även om så inte alltid är fallet.

”Nästan alla behöver någon gång i livet terapi, men för oss är det omöjligt. Läger man sexarbetare på bordet så kommer man inte förbi det.”

Anna önskar att hela företeelsen kunde avdramatiseras en aning.

”Om det skulle vara mer neutralt, ett jobb som ett jobb, då hade man ju inte behövt smussla så mycket.”

De andra kvinnorna är inne på samma sak som Anna. Samtliga menar att samhället borde hantera prostitutionen helt annorlunda än hur man valt att göra i dagsläget. Flera frågar sig vad samhället egentligen har att göra med hur vuxna människor väljer att ha sex, så länge detta är en frivillig uppgörelse mellan beslutskapabla individer. Linn:

”När vi pratar om andra saker, som andra jobb eller andra situationer, så använder vi hjärnan och tänker att ”okej, det här skulle inte jag vilja göra men det är ju fint att någon gör det”, eller, ”jag förstår att någon annan kanske har andra preferenser”, men så fort vi pratar om sexindustrin så slutar hjärnan att funka och magkänslan styr. Åh, det här skulle vara hemskt för mig, alltså per definition så måste det vara hemskt för alla andra. Och det här är ju jättelustigt för vi resonerar inte så kring nästan någonting annat.”

Alla kvinnorna skiljer mellan frivillig och icke-frivillig prostitution och samtliga är tydliga med att framhålla att tvång aldrig är okej. Flera påpekar även att sexköpslagen i sig inte är till för att reglera tvångs- och våldssituationer utan att det finns andra lagar som är tillämpliga i sådana fall. Karin anser att sexköpslagen leder till resursslöseri och menar att resurserna istället skulle kunna läggas på åtgärder mot just tvång och trafficking. Samtliga förespråkar en

avkriminalisering av sexköp och menar att samhället borde hantera dem som vilka andra företagare som helst. Eva:

”De som vill ha det här som enda försörjning ska ha möjlighet att få en F-skattsedel, som i vilket företagande som helst. Så att de kan få pensionsgrundande och sjukpenninggrundande inkomst. Så som det är nu så står de ju helt utanför systemet, för att ingen ska sälja sex.”

Linn om hur hon tycker att samhället borde handskas med sexindustrin:

”Jag tycker inte att man ska hantera den alls, om man nu ska vara lite krass. Jag menar att man ska hantera den precis som man hanterar resten av världen. Vi har fantastiska lagar redan, lagar mot våldtäkt, lagar mot sexuellt utnyttjande, lagar mot barnarbete, lagar mot slaveri, alltså alla de här lagarna finns redan. Låter man sexindustrin vara en del av samhället innebär inte detta att man får statliga bordeller eller att man blir tvungen att söka jobb som hora via arbetsförmedlingen. Men däremot kan alla lagar som redan finns i samhället och som är till för att skydda dina mänskliga rättigheter, också skydda mina mänskliga rättigheter. Enda skillnaden är att vi jobbar med olika saker. Och det tycker jag är lösningen.”

Samtliga menar att samhället borde bli mycket bättre på att hjälpa de personer som faktiskt behöver hjälp, och att göra det på de här personernas egna villkor. Karin tror själv att bordeller skulle kunna vara ett alternativ.

”Jag tycker att man skulle kunna ha bordeller. Absolut. Då skulle man kunna ha en helt annan kontroll över att det verkligen är folk som inte far illa som arbetar där. Och man skulle kunna hjälpa dom som behöver ha hjälp.”

I SOU:n anförs att prostitutionen som fenomen inte är förenligt med rätten att få bestämma över sin egen kropp.

”Prostitution är också oförenligt med individens rätt att fritt få bestämma över sig själv och hindrar hennes utveckling som människa” (SOU, s. 149).

Flera utav de kvinnor som jag har intervjuat hävdar dock motsatsen. Enligt Linn inbegriper rätten att få bestämma över sig själv även rätten att själv få bestämma vad man vill göra med sin egen kropp, utan fördömanden från samhällets sida.

”Vad är egentligen kvinnors rätt att få bestämma över sin egen kropp? Vart går gränsen mellan rätten att få bestämma över sin egen kropp och något slags kollektivt ansvar gentemot ett fint samhälle? När kan samhället gå in och kräva av en människa att du måste ge upp rätten till din egen kropp för vårt kollektiva välmående? Den här rätten har ju feminismen och hela kvinnorörelsen kämpat för i många år, alltså den absoluta rätten att få bestämma över sin egen kropp. Utom för en grupp kvinnor. Dessa skiter vi i för vi ska bestämma åt dem. Hur kan det vara feminism? Jag tycker att alla kvinnor måste få ha den absoluta rätten att bestämma över vad de väljer att göra med sin egen kropp.”

Analys

Olika bilder av prostitution på strukturell nivå framkommer i det empiriska materialet. I förarbetena presenterar en bild och i intervjumaterialet en helt annan. Som beskrivet i teori- och metodkapitlet har jag som övergripande ramar för analysen utgått ifrån huvuddiskurserna ”teoretikernas diskurs” respektive ”praktikernas diskurs” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, 137). Inom dessa huvuddiskurser har jag identifierat en diskurs i respektive empiri. Diskurserna hemmahör inom samma diskursordning: prostitution i en nutida svensk kontext.

Avgränsning av diskurser ingen självklar operation och varje diskurs kan i sin tur delas upp i en rad olika underdiskurser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, 136). På samma sätt är det möjligt att finna andra diskurser liksom olika underdiskurser inom ramen för mitt empiriska material. Jag vill i och med detta framhålla att andra avgränsningar än de som jag har gjort är fullt möjliga. Det empiriska materialet är befintligt men jag är med om att konstruera nedanstående diskurser, och detta gäller för såväl analysen av prostitution på strukturell nivå som för analysen av prostitution på individnivå.

Prostitution som samhällsskadligt fenomen

I förarbetena beskrivs prostitution som ett fenomen som otvetydigt orsakar skada för såväl samhället i stort som för berörda individer. Prostitution kopplas samman med våld mot kvinnor och sägs vara inkompatibelt med varje människas rätt att få bestämma över sig själv och med ett jämställt samhälle. I enlighet med detta synsätt blir en samhällelig strävan att bekämpa prostitutionen begriplig. Med rätten som styrinstrument (Hollander, 2009) blir kriminalisering ett tillvägagångssätt för att försöka påverka medborgarna i önskvärd riktning och därigenom minska prostitutionen. Dock genomförs kriminaliseringen inte fullt ut då endast den köpande parten kriminaliseras. Som framgår i kapitlet om tidigare forskning har den svenska diskursen präglats av synen på prostitution som våld mot kvinnor (Dodillet, 2009; Ekberg, 2004). Diskursen återfinns implicit i förarbetena och i och med den blir det svårt att motivera en kriminalisering av säljarna. Dessa ska istället med samhällets assistans hjälpas bort från en destruktiv tillvaro, vilket blir ytterligare ett led i samhällets kamp mot prostitution. Att sexköpslagen och de sociala insatserna mot prostitution går hand i hand blir härmed tydligt (Holmström & Skilbrei, 2008). Diskursen om prostitution som samhällsskadligt fenomen framträder i förarbetena och kan därmed sägas representera statsmaktens syn på fenomenet.

Diskursen om prostitution som samhällsskadligt fenomen kan sägas finnas innesluten i den feministiska diskurs som Siring (2008) beskriver och ligger väl i linje med såväl tidigare forskning som förd politik på området (Dodillet, 2009; Gold, 2001, Larsson, 1983).

Frivillig prostitution som affärsverksamhet

För de fyra sexsäljande kvinnorna som jag har intervjuat har prostitution som samhällsfenomen en helt annan innebörd än den i förarbetena presenterade. Samtliga uppger att sexförsäljning för dem är en slags affärsverksamhet och som dessutom fyller en funktion i samhället. Alla kvinnorna anser att samhällets hantering av prostitution knappast gör situationen bättre för sexsäljare utan att den snarare resulterar i ökad stigmatisering och ökad isolering. Samtliga förespråkar en avdramatisering och framför allt en avkriminalisering av sexköp. Resurser bör enligt flera istället läggas på att komma åt dem som tvingar människor

till prostitution. Rätten att få bestämma över sig själv innefattar enligt kvinnorna rätten att få bestämma över sin egen kropp och, för den som så önskar, även rätten att sälja sex.

De kvinnor som är verksamma som sexsäljare, praktikerna, står för en diskurs väsensskild från teoretikernas så som den presenteras i förarbetena. För dem är den frivilliga prostitutionen en affärsverksamhet och de menar att den från samhälleligt håll också borde betraktas som en sådan.

De sexsäljande kvinnornas bild av prostitution som affärsverksamhet kan förstås inom ramen för vad Siring benämner en liberal diskurs (Siring, 2008). En sådan diskurs har som Gold påpekat haft svårt att få fäste i Sverige (Gold, 2001). Åtskillnaden mellan frivillig och icke frivillig prostitution som kvinnorna gör överensstämmer med det synsätt som prostitutionsrörelser i en del andra europeiska länder har förespråkat (Gold, 2001).

Liksom Dodillet förespråkar kvinnorna en avkriminalisering av sexköp och menar att prostitution bör likställas med andra näringsverksamheter (Dodillet, 2009). I likhet med andra motståndare till sexköpslagen (Träskman, 2005) anser dessutom flera utav kvinnorna att lagen är oförenlig med varje människas rätt att själv få bestämma över sin egen kropp. Ur ett sådant hänseende kan lagen betraktas som paternalistisk (Jareborg, 2001).

Prostitution på individnivå

Den ”heterosexuella könshandeln” där kvinnor är säljare och män är köpare antas vara den i särklass vanligaste prostitutionsformen och det är den typen av prostitution som står i centrum i SOU:n och i propositionen. Då kvinnorna är i fokus i förarbetena och då jag endast har intervjuat kvinnliga sexsäljare blir detta med nödvändighet främst en granskning av bilden av ”den prostituerade/ sexsäljande kvinnan”. Nedan följer en längre resultatdel där jag redogör för bilden av prostitution på individnivå. Därefter presenteras analysdelen där en diskurs i respektive empiri tydliggörs och analyseras.

Resultat

I betänkandet liksom i propositionen används begreppen prostituerad, prostituerade kvinnor och kvinnor i könshandeln synonymt (prop., s. 104; SOU, s. 71, 137). Ingen av de kvinnor som jag har träffat tycker om begreppet prostituerad. När vi talar om det säger Linn bland annat:

”Begreppet är så värdeladdat att man inte kan annat än tycka illa om det. Det värsta är prostituerade kvinnor, som om det vore en egenskap. Sexarbete är något man gör, inte något man är.”

Hon föredrar sexarbetare då detta enligt henne är en inkluderande term som innefattar alla i sexindustrin. Att använda ett begrepp som inbegriper alla är enligt Linn mycket bättre då det finns en styrka i att solidarisera sig med varandra i en från offentligt håll ofta missaktad bransch. De andra kvinnorna använder också sexarbetare, särskilt när fenomenet ses i ett vidare sammanhang. Andra begrepp som förs fram är bland andra sexsäljare, nattfjäril, glädjeflicka och kurtisan. Om hora används på ett lite skämtsamt sätt uttrycker två att det kan

vara helt okej. Eskort använder flera på sina egna hemsidor och menar att termen i sig visar att det handlar om betydligt mer än bara sex.

I ett kapitel i SOU:n berättas om fyra olika kvinnor som är eller har varit verksamma som sexsäljare. Syftet med kapitlet är att ”förmänskliga” den prostituerade kvinnan, skildra henne som människa och inte bara som prostituerad. Fyra ytterst tragiska kvinnoöden målas upp. Den ena berättelsen slutar med att kvinnan blir mördad, en annan sitter i fängelse och de övriga två lever destruktiva liv som gatuprostituerade i samhällets utkanter (SOU, s. 71-78).

”Man kan inte komma längre ner än till botten, jag har ingenting mer att förlora” (”Anita”, SOU 1995:15, s. 77).

I betänkandet anförs att prostituerade kvinnor inte utgör en entydig grupp. Det framhålls dock att de som ägnar sig åt prostitution till övervägande del är känslomässigt övergivna och socialt utsatta kvinnor som fått en dålig start i livet. I ett avsnitt om ”olika grupper av säljare” tas fem kategorier av kvinnor upp. Dessa innefattar kvinnor med missbruksproblem, ungdomar, psykisk sjuka, hivsmittade samt utlänningar. Några andra grupper av sexsäljare presenteras inte i betänkandet (SOU, s. 101, 107-109).

De fyra sexsäljare som jag har intervjuat skulle kunna sägas utgöra ytterligare en grupp. Samtliga uppger att för dem är försäljningen av sexuella tjänster framför allt är ett slags extraknäck, en ”rolig hobby” som de ägnar sig åt när de vill, kan och har lust. Att sälja sex tar olika stor plats i de olika kvinnornas liv; alla har andra arbeten - flera har egna företag - som de också ägnar sig åt. Eva om vad försäljningen av sexuella tjänster innebär för henne:

”För mig är det en kul och en njutningsfull hobby. Inget annat! När jag vill och när jag känner för det så gör jag det. Jag får lite betalt och sen så har vi det skönt. Så enkelt är det.”

Anna säger sig vara lite ”arbetsskadad” av att driva flera företag samtidigt.

”Jag ser mitt eskortande som ett företag. Jag bygger upp ett varumärke kring mitt namn, och jag liksom pushar för min produkt på webben. Nu är ju inte jag en sak, utan det är en tjänst som jag säljer”.

Alla kvinnor som jag intervjuat är tydliga med just detta. Att det är en tjänst som de tillhandahåller, inte en kropp som de säljer, och att det är något som de gör, inte något som de är. Karin:

”Jag började utav ren nyfikenhet men nu känner jag att jag mår så bra och har så jänkla roligt att nu gör jag det bara för att det är ett nöje. Så fort jag inte skulle känna så skulle jag sluta.”

Prostitution är enligt betänkandet inte något som en kvinna frivilligt väljer att ägna sig åt eller oförhoppandes hamnar i. Vägen dit beskrivs vara en process som pågått under lång tid. Vid själva prostitutionsdebuten sägs pengar spela en avgörande roll. En akut brist på pengar i kombination med övertalning av en prostituerad väninna, en pojkvän eller en hallick är vanligtvis den utlösande faktorn enligt betänkandet. Dock anförs att kvinnorna har ett komplicerat förhållande till pengarna de tjänar och att så gott som ingen klarar av att spara dem (SOU, s. 101-110).

”Med den bakgrund som prostituerade kvinnor har, står valet i allmänhet mellan ett lågavlönat arbete och socialbidrag. [...] Inte sällan kompenserar kvinnan sig för sina brister i bakgrunden genom pengarna hon tjänar” (SOU, s. 106).

De kvinnor som jag har intervjuat har olika bakgrunder och olika anledningar till varför de säljer sex. Ingen av dem säger att beslutet påtvingat eller var en sista utväg. Enligt två av kvinnorna spelade pengar en underordnad roll när de beslutade sig för att börja sälja sex. De uppger båda att anledningen framför allt var att de gillar sex och tyckte att det var en rolig grej att testa på. Karin berättar att hon tänker på att förföra killar och ta betalt och att detta är en häftig känsla för henne. Hon funderade och gjorde research innan hon till sist bestämde sig för att prova.

”Och sen provade jag och tyckte att det var skithäftigt. Jag tycker att det är jättekul och gör det i princip bara för mitt eget nöjes skull.”

För Eva är pengarna en del i det hela:

”... i kombination med egen lust. Och säg vilket arbete som helst som man gör utan att vilja ha någon ekonomisk vinning på det?”

För Linn och Anna var pengar en avgörande faktor när de första gången valde att sälja sex, däremot är det enligt dem inte enbart därför som de fortsatt. Anna menar att pengarna är ett stort plus men uppger att sexförsäljningen även har fört med sig andra positiva saker.

”En fördel är att jag är fruktansvärt fri. Jag har köpt mig fruktansvärt mycket frihet. En normal månadslön kanske är 16 000, den kan ju jag tjäna ihop på ett par timmar. Men, det är ju inte bara det ekonomiska. Jag har träffat jättemycket folk som har utvecklat mig personligen. Det är inte bara så att man knullar med folk utan man har ju faktiskt utbyte socialt också.”

Att de i arbetet som sexsäljare får möjligheten att träffa och lära känna många människor som de aldrig skulle kommit i kontakt med annars lyfts av samtliga kvinnor fram som något positivt. Eva nämner fler fördelar som hon tycker sexförsäljningen för med sig:

”Jag får mer fritid, bättre ekonomi och jag träffar trevliga människor som jag aldrig skulle ha träffat annars. Och att jag håller mig sexuellt aktiv”.

I SOU:n beskrivs prostitutionens skadeverkningar för de prostituerade utförligt. Bland annat anförs att:

”Prostitution befäster och fördjupar den prostituerades låga värdering av sig själv och i sig leder till svåra känslomässiga och sociala skador” (SOU 1995:15, s. 137).

Enligt Karin har sexsäljningen fått motsatta följor för hennes del.

”Mitt eget självförtroende har växt något enormt sen jag började. Jag känner att jag är en annan människa, jag är mycket starkare och tryggare i mig själv och jag vågar mer. Så mig har det gett mycket.”

I SOU:n anförs att de prostituerade kvinnorna tar till olika försvarsmekanismer för att undvika att bli psykiskt berörda av sina verksamheter. Dessa försvarsmekanismer kan bland annat innefatta att aldrig ha fasta kunder, gömma sitt privatliv och stänga av sitt känsloliv (SOU, s. 138).

De kvinnor som jag har träffat uppger alla att de har fasta kunder som de känner väl. Karin berättar att hon utvecklat en nära relation till flera av sina stamkunder och lärt känna dem på ett privat plan. Anna säger sig känna ungefär på samma sätt.

”Jag tycker jättemycket om stammisar. Det är skönt eftersom man vet vem det är och det blir mer utav en relation. Och så vet man vet att de inte strular, de kommer i tid, har pengar och så där.”

I betänkandet anförs att de prostituerade kvinnorna ofta är isolerade och befinner sig i en mycket svår social situation, och att detta är något som förvärras genom prostitutionen (SOU, s. 137-139).

”Den allmänna uppfattningen bland dem som har praktisk eller teoretisk kunskap om könshandeln är att denna medför skador – ofta av djupgående natur – för kvinnorna av psykiskt, fysiskt och socialt slag” (SOU, s. 149).

Missbruk och allmän ohälsa finns enligt betänkandet ofta med i bilden liksom omfattande våld och övergrepp. Även om det anförs att det kan finnas kvinnor som kan klara sig ur prostitutionen med få eller utan bestående skador sägs dessa kvinnor tillhöra undantagen. Prostitution beskrivs vara en livsstil som tar lång tid att ändra på (SOU, s. 13, 101, 137-146).

I propositionen betonas de prostituerades svåra sociala situation i ännu högre grad än i betänkandet och regeringen går emot förslaget att kriminalisera båda parter med följande motivering:

”Även om prostitutionen som sådan inte är en önskvärd samhällsföreteelse så är det inte är rimligt att också kriminalisera den som, åtminstone i flertalet fall, är den svagare parten som utnyttjas av andra som vill tillfredsställa sin egen sexualdrift” (prop., s. 104).

Det råder enligt propositionen inte någon tvekan om att prostitutionen vållar allvarliga skador för individerna i den (prop., s. 104).

Kvinnorna som jag har intervjuat förnekar inte denna bild av prostitution. Alla menar att det finns trasiga kvinnor inom sexbranschen som av olika anledningar mår väldigt dåligt, men samtliga hävdar också att detta inte är den enda bilden. Karin är nog med att påpeka att hon inte anser att man kan dra alla sexsäljare över en kam.

”Jag anser att man inte kan generalisera. Visst, det finns offer, det finns säkert många trasiga tjejer som hamnar här men det är absolut inte den enda bilden. Det varierar otroligt mycket. Vissa hör absolut inte hemma medan många andra har full koll och vet precis vad de gör. Man kan inte sätta etiketter på prostituerade, absolut inte.”

Flera säger att de är trötta på de generaliseringar som ofta gör sig gällande när sexsäljare diskuteras. Eva:

”Det är det som är fel också när folk, speciellt politiker, pratar. De gör allting till en klump. Alla blir till en och samma och så kan man inte göra”.

Anna anser att det finns olika bilder av verkligheten även inom sexindustrin.

”Alla är inte offer! Alltså alla har ju olika anledningar till att sälja. En del behöver pengar, en del behöver socialt utbyte, andra är kåta, alltså alla har olika anledningar.”

Eva ser sig inte som ett offer och hon tycker illa om de förenklingar av verkligheten som hon menar ofta gör sig gällande när sexsäljare diskuteras.

”Ingen vet hur många som är offer. Det finns ju en del som vill se oss alla som offer, och det blir jag också arg på. Jag är ta mej sjutton inget brottsoffer! Jag har ju valt det här! Ska man prata om offer, då ska man ju prata om den andra problematiken som handlar om att tvinga någon att sälja sex. De är ju offer. Men vi som gör det här frivilligt, vi är inga offer. Så bland oss finns det inga offer att rädda.”

Kvinnorna som jag har intervjuat uppger att de personligen inte känner igen sig i den förhärskande bilden av sexsäljare som utnyttjade och utsatta. Enligt dem är det dock svårt att få gehör för uppfattningen om att man kan sälja sex av olika anledningar, och att det till och med är möjligt att njuta av det. Eva:

”En stor nackdel är ju det här att inte bli trodd på, utav politiker och expertis alltså. Det blir jag väldigt, väldigt störd på. ”Det finns ingen som säljer sex frivilligt”. Tänk dig själv att få höra någonting som inte stämmer på dig. Någon som talar om hurdan du är när du själv vet att sådär är det inte. Det blir jag väldigt irriterad på. Att inte bli tagen på allvar. För skulle jag säga att såhär är det för mig, då är det ingen som skulle tro på mig utav de här som tror sig veta.”

Enligt betänkandet är prostitution inte något som en kvinna väljer att ägna sig åt, snarare är det faktorer i och runt omkring henne som gör att hon hamnar där. Synen på män som säljer sex till andra män är dock bitvis annorlunda. Bland annat så hävdas det att maktbalansen i den manliga prostitutionen är en annan och att köparen ofta är den svagare parten - istället för tvärtom. Dessutom kan den manliga sexsäljaren enligt betänkandet uppleva sexuell attraktion till köparen, något som så gott som aldrig sägs förekomma hos kvinnliga sexsäljare (SOU, s. 101, 129-130).

”Den homosexuella prostitutionen kan ibland för säljaren vara en blandning av affärsverksamhet och egen utlevd sexualitet, vilket praktiskt taget aldrig förekommer i den heterosexuella prostitutionen” (SOU, s. 130).

Prostitution sägs inte heller vara lika nedbrytande för män som för kvinnor (SOU, s. 128).

”Män anses emellertid ha större förmåga att isolera sexuella aktiviteter som enskilda händelser, medan kvinnor är mera känslomässigt involverade och därmed mer sårbara.” (SOU, s. 128)

När vi under intervjuerna pratar om synen på manlig respektive kvinnlig prostitution säger alla kvinnorna mer eller mindre samma sak. Det är inte i könet som skillnaden ligger utan i människan. De menar att alla har olika anledningar till att göra vad de gör, vare sig de är

kvinnor eller män. Eva stör sig på den inkonsekvens som hon menar finns i synen på sexsäljare.

”Vad är det egentligen för skillnad på en man och en kvinna? Om du lyssnar på argument som lagivrarna kör med så handlar det ofta om att prostitution förhindrar jämställdhet. Och det här är ju så ojämnt tänkt som man bara kan ha! Att tänka att en man som säljer sex klarar sig och han gör det för att han är kåt, men en kvinna kan inte göra så. Är inte det fördomar eller vad?”

Kvinnorna som jag har intervjuat säger sig alla trivas med att sälja sex. Samtliga menar att den negativa sidan inte innefattar sexarbetet i sig utan utgörs av den omgärdande lagstiftningen och samhällets ofta nedlåtande attityder. Flera anser att den offentliga debatten om prostitution är onyanserad och de uttrycker en frustration över att många talar om dem men få talar med dem. Linn:

”Ibland undrar om jag om jag förenklar saker. Alltså det dras en massa förhastade slutsatser, som att alla sexarbetare lider, alla sexarbetare är offer, det finns ingenting som heter frivillig prostitution. Samtidigt som är man helt jävla ointresserad av att höra vad människor i sexindustrin har att säga om saken. Man antar att de inte vet sitt bästa i alla fall, så deras röster kan man ignorera. Bara det att man inte tycker att man är ett offer är ett bevis på hur mycket offer man är. Det är ju inte förnedrande alls.

De få som trots allt har pratat om det, de är inte representativa. Och det är ett väldigt smidigt sätt att vifta bort all kritik. Vad vet de egentligen om vem som är representativ? De har ingen aning! Till slut måste man ju inse att alla de som öppnar munnen inte är representativa. Håller man käften och lider, då är man representativ. Man vill att vi ska vara tysta, det är den enda slutsatsen som man kan dra utav det hela.”

Analys

Bilden av prostitution på individnivå skiljer sig fundamentalt åt mellan förarbeten och intervjumaterial. Även här har jag utgått ifrån huvuddiskurserna teoretikernas diskurs respektive praktikernas diskurs (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, 137) vid analysen av materialet. Nedan belyses två oförenliga diskurser med kvinnan i prostitutionen i centrum.

Som ovan nämns är givetvis andra avgränsningar möjliga att göra och andra diskurser möjliga att finna i det empiriska materialet. I enlighet med mina teoretiska utgångspunkter och med syftet för den här studien (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, 136) har en diskurs i respektive empiri konstruerats.

Prostituerade kvinnor som socialt utsatta individer

Som jag visat i avsnittet ovan framträder i förarbetena en bild av den prostituerade som trasig, isolerad och utsatt på en rad olika sätt. Även om inte ordet offer används frekvent så genomsyras texterna av synen på den prostituerade kvinnan som svag och mer eller mindre determinerad att hamna där hon hamnat. En och annan brasklapp om att det eventuellt kan finnas prostituerade som kan klara sig återfinns i förarbetena men dessa kvinnor antas tillhöra undantagen.

Prostitutionen i sig ses som roten till det onda; även om kvinnorna i regel antas ha en trasslig bakgrund och dåligt självförtroende så accentueras och förstärks detta genom prostitutionen. Ingen kvinna som har andra alternativ väljer att prostituera sig menar man. Till skillnad från män så kan praktiskt taget ingen kvinna prostituera sig till följd av lust eller som en affärsverksamhet. Även om man från samhällets håll vill bekämpa prostitutionen kriminaliseras inte sexsäljarna då dessa är den svagare parten som behöver hjälp i sin utsatthet. Diskursen om den prostituerade kvinnan som en socialt utsatt individ blir i och med detta tydlig. Enligt socialkonstruktionismen går kunskap och handling hand i hand (Burr, 2003, s. 5). Med detta perspektiv i åtanke blir valet att inte kriminalisera sexsäljarna begripligt, trots målsättningen att eliminera prostitutionen.

Denna diskurs ligger väl i linje med den forskning som tidigare producerats i Sverige om kvinnliga sexsäljare som självdestruktiva och utsatta individer (Ekberg, 2004; Larsson, 1983; Socialstyrelsen, 2004).

Sexsäljande kvinnor som autonoma individer

De sexsäljande kvinnor som jag har intervjuat presenterar en helt annan bild av ”den prostituerade kvinnans verklighet” än den i förarbetena beskrivna. Alla säger sig ha börjat sälja sex av egen fri vilja och ha fortsatt av egen fri vilja. Samtliga uppger att de ser sexförsäljningen som en hobby eller som ett spännande extraknäck och två uttrycker att för dem står den egna sexuella lusten i fokus. Ingen använder sig utav begreppet prostituerad utan samtliga föredrar andra ordval som enligt dem inte är lika värdeladdade eller förknippade med stigma i lika hög grad. Enligt kvinnorna är sexindustrin en långt ifrån homogen bransch och samtliga menar att den inbegriper alla sorters människor.

Kvinnorna uppger att för dem är sexförsäljningen ett arbete och att det är en tjänst som de tillhandahåller, inte en kropp som de säljer. De uppger att de inte ser sig själva som offer eller som inkapabla individer. Samtliga är snarare tydliga med att framhålla motsatsen. Diskursen om den sexsäljande kvinnan som en autonom individ kan sägas äga giltighet för de fyra sexsäljande kvinnor som jag har träffat och därmed läggs ytterligare en bild av verkligheten till den i förarbetena presenterade. Två olika diskurser i två olika kontexter men inbegripna i samma diskursordning blir härmed tydliggjorda (Börjesson & Palmblad, 2007; Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Diskursen är mindre välrepresenterad i den svenska forskningen om prostitution. Dock finns det flera forskare, både svenska och internationella, som på senare år vidgat bilden av den sexsäljande kvinnan och öppnat upp för en verklighetsbeskrivning som även inbegriper andra perspektiv än de som står i fokus i förarbetena. (Se bland annat Dodillet, 2009; Pettersson & Tiby 2003; Sanders, O'Neill & Pitcher, 2009). Socialstyrelsen har i sin senaste rapport om prostitution i viss mån också fört fram liknande tankar om prostitution som ett förhållandevis diversifierat fenomen (Socialstyrelsen, 2008). Att den diskurs som kvinnorna företräder saknas så fullständigt i förarbetena skulle kunna hänga samman med den professionella selektivitet som enligt Holmström länge har präglat forskningen om prostitution i Sverige (Holmström, 2008).

Slutsatser – bilden av prostitution i förarbeten och intervjuer

I och med mina teoretiska och metodologiska angreppssätt har jag strävat efter att söka nya perspektiv och ifrågasätta de vedertagna uppfattningarna om vad prostitution är (Burr, 2003, s. 2-3; Börjesson, 2003, s. 164). Inom ramen för min analys har jag identifierat fyra väsentligt olika diskurser om prostitution, två på strukturell nivå och två på individnivå, alla hemmahörande inom samma diskursordning. I sig är det kanske inte så anmärkningsvärt att det finns olika sätt att se på prostitution men tas maktaspekten med i beräkningen blir det hela desto mer intressant. Som jag redogjort för i avsnittet om diskursanalys så kan makt utövas genom att starka grupper för fram vissa diskurser som sanna och därmed andra diskurser som falska (Burr, 2003, s. 76-79). Vidare har rättsliga diskurser en starkare ställning än andra diskurser då dessa är legitimerade av statsmakterna (Hollander, 2009, s. 46). Med detta i åtanke blir resultatet av den här genomförda diskursanalysen mycket tankeväckande.

Diskurser sätter gränser för det tänkbara och kan både begränsa och öppna upp människors handlingsutrymme (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 8). Diskursen om prostitution som samhällsskadligt fenomen och diskursen om kvinnan i prostitutionen som socialt utsatt har sanktionerats genom sexköpslagen och kan därmed sägas representera statsmakternas syn på fenomenet. De sexsäljande kvinnorna som jag har intervjuat förnekar inte de diskurser som återfinns i förarbetena. Däremot förnekar de att diskurserna skulle inbegripa dem. De säger sig representera två helt andra bilder av verkligheten som inte fått utrymme i förarbetena. Att dessa bilder saknas i förarbetena kan i enlighet med ett diskursanalytiskt synsätt hänga samman med det inom ramen för statsmakternas syn på fenomenet inte finns utrymme för inkompatibla diskurser. Diskurser sätter ju som nämnt gränser för vad som är möjligt inom dem (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 12-14). Om diskurserna om prostitution som affärsverksamhet och sexsäljande kvinnor som autonoma individer läggs till legitimerade diskurser skulle såväl sexköpslagen som samhällets övriga insatser mot prostitution och sexsäljare (se Holmström & Skilbrei, 2008) åtminstone behöva diskuteras vidare och eventuellt ses över.

Rättsliga diskurser har en privilegierad ställning gentemot andra diskurser i samhället (Hollander, 2009, s. 46). Det är därför inte otroligt att de diskurser om prostitution som statsmakterna ställer sig bakom också reproduceras i det allmänna medvetandet och försvårar för andra diskurser att göra sig gällande. Som Kuosmanen (2008) visar i sin studie har allmänhetens stöd för en kriminalisering av prostitution ökat avsevärt i och med sexköpslagen, vilket stödjer denna tes. Maktkampen mellan teoretikernas diskurser och praktikernas diskurser kan i och med detta beskrivas som ojämn. När förarbetena kopplas samman med en feministisk diskurs som entydigt pekar på kvinnornas underordnade position blir det ännu svårare för kvinnliga sexsäljare med okonventionella åsikter att göra sina röster hörda. Detta då sexsäljarnas röster i och med deras underordning kan antas sakna rationell legitimitet (Siring, 2008). Enligt flera utav de sexsäljare som jag har intervjuat pratar många om dem men få med dem och detta kan förstås i ljuset av det ovan sagda.

Slutsatsen som jag drar efter att ha analyserat det empiriska materialet är att den verklighet som företräds av de fyra kvinnliga sexsäljare som jag intervjuat inte återfinns i sexköpslagens förarbeten. Även om de diskurser som presenteras i förarbetena tveklöst finns i prostitutionens breda fält så blir det i och med diskursanalysen tydligt att det förutom dessa även finns andra verkligheter som utesluts. I enlighet med den kritik av svensk forskning om

prostitution som framförts på senare år (se Dodillet, 2009; Holmström, 2008, Östergren, 2006) skulle förarbetena kunna sägas bygga på en ensidig bild av ett mångfacetterat fenomen. Denna konklusion väcker i sin tur frågor om fullständigheten i beslutsunderlaget till sexköpslagen och om följderna av samhällets totala fördömande av prostitution.

6. Avslutande diskussion

Bilden av prostitution i förarbeten och i intervjuer

Den här uppsatsen har syftat till att undersöka bilden av prostitution så som den framställs i sexköpslagens förarbeten och jämföra denna bild med fyra sexsäljares syn på fenomenet. Med en socialkonstruktionistisk teoribildning i botten och utifrån ett diskursanalytiskt angreppssätt har jag strävat efter att granska olika uppfattningar om fenomenet och belysa ett antal olika diskurser som jag funnit på området. En rättssociologisk ansats har dessutom hjälpt till att tydliggöra rättsliga diskursers ställning visavi andra diskurser i samhället.

I analysen av mitt empiriska material bestående av förarbetena till sexköpslagen och kvalitativa intervjuer med fyra aktiva sexsäljare har jag funnit, eller snarare medkonstruerat, fyra väsentligt olika diskurser. Som framgår ovan har jag valt att kalla diskurserna i förarbetena ”prostitution som samhällsskadligt fenomen” respektive ”prostituerade kvinnor som socialt utsatta individer”. Diskurserna i intervjumaterialet benämner jag ”frivillig prostitution som affärsverksamhet” respektive ”sexsäljande kvinnor som autonoma individer”. Diskurserna i respektive empiri är inte förenliga med varandra. Sexsäljarnas diskurser förekommer överhuvudtaget inte i förarbetena till sexköpslagen.

I och med mina avgränsningar skulle jag eventuellt kunna anklagas för att ha fallit i fällan att förenkla fenomenet och sällat mig till dikotomin om prostitution som antingen våld mot kvinnor eller ett yrke vilket som helst. Jag menar emellertid att mitt empiriska material tydligt visar på vilket mångfacetterat fenomen som prostitution är och att fler synsätt än ett måste inkluderas om man vill försöka ge en rättvisande bild av fenomenet. I detta håller jag med Pettersson och Tiby (2003), det finns inte en sorts prostitution utan det finns många olika prostitutioner.

Jag anser att jag besvarat såväl syftet som forskningsfrågorna och att målet med uppsatsen – att bidra till en fördjupad förståelse av olika sätt att se på prostitution – är uppnått. Studien tror jag kan vara ett bidrag till kunskaps- och debattunderlaget för den som är intresserad av hur prostitution kan framställas i en nutida svensk kontext. Enligt min mening kan studien bidra till en ökad förståelse av prostitution som ökänt samhällsfenomen liksom av samhällets hantering av fenomenet.

Den här studien har gett mig svar på mina forskningsfrågor men samtidigt väckt ett flertal nya. Jag har framför allt funderat på hur det kommer sig att så pass olika diskurser framträder i det empiriska materialet. Mina teoretiska utgångspunkter (Burr, 2003; Hollander, 2009; Winther Jørgensen & Phillips, 2000) har lett mig till slutsatsen att svaret i mångt och mycket bottnar i frågan om tolkningsföreträde. När olika diskurser återfinns inom samma område blir i regel vissa diskurser tongivande. Detta kan hänga samman med att starka grupper framhåller dessa diskurser som sanna, men inte andra (Burr, 2003, s. 76-79). Nedan diskuterar och

reflekterar jag kring hur tolkningsföreträdet kan ha kommit att påverka bilden av prostitution i förarbeten och intervjuer.

En diskussion om tolkningsföreträde

Forskningsresultatet visar på fundamentalt olika bilder av prostitution i förarbeten och i intervjuer. De perspektiv som förs fram av de sexsäljare som jag mött saknas helt i förarbetena. Liksom i Socialstyrelsens senaste rapport där en anställd på en prostitutionsenhet framhåller att denne kan föra sexsäljarnas talan (Socialstyrelsen, 2008, s. 12) tycks framför allt andra än sexsäljarna, så som socialarbetare, polis och forskare, ha fått definiera fenomenet i förarbetena.

Detta kan sättas i relation till Socialstyrelsens två senaste rapporter som presenteras i kapitlet om tidigare forskning. I rapporten från 2004, som endast bygger intervjuer med yrkesverksamma som i sitt arbete kommer nära prostitution, betonas sexsäljarnas utsatthet och självdestruktivitet i betydligt högre grad än i rapporten från 2008, där kvalitativa intervjuer med sexsäljare finns med. Kontrasten mellan de bilder som framträder i de bägge rapporterna kan tolkas på så sätt att socialarbetare och poliser tycks uppleva sexsäljarnas position som mer utsatt än vad somliga av sexsäljarna gör. Utan att dra förhastade slutsatser skulle detta kunna hänga samman med att socialarbetare och polis i första hand kommer i kontakt med de sexsäljare som har problem av något slag. Övriga sexsäljare uppmärksammas förmodligen inte på samma sätt och i enlighet med synen på prostitution som socialt problem (Holmström, 2008) så passar de inte heller in i "prostitutionsmallen". I och med detta så kan de sexsäljare som inte upplever sin situation som problematisk förbises eller osynliggöras i förarbetena, såväl som i annan litteratur som främst tar sin utgångspunkt i problem uppmärksamade i det sociala arbetet (se Holmström, 2008). Att bunta ihop alla sexsäljare till en homogen grupp tror jag dock är olyckligt. För att få en mer rättvisande bild av prostitution menar jag att synfältet måste vidgas och fler aktörer, däribland olika grupper av sexsäljare, måste involveras i kunskapsproduktionen.

Sexköpslagen har tillkommit som ett vapen i kampen mot prostitution. Den är ett medel för att skydda berörda individer och samhället från företeelsen "köp av sexuell tjänst". De kvinnor som jag har intervjuat säger sig inte behöva något skydd av det slaget. Enligt dem skyddar lagen inte heller de sexsäljare som verkligen behöver hjälp utan har snarare fått en motsatt verkan för dessa. I vilken mån sådana antaganden stämmer är inte klarlagt. I Socialstyrelsens senaste rapport uttalar sig flera sexsäljare på liknande sätt medan andra framhåller motsatsen (Socialstyrelsen, 2008, s. 46-47).

Huruvida sexköpslagen skyddar samhället är inte heller klarlagt och vad lagen ska skydda samhället från står framför allt att läsa mellan raderna i förarbetena. Enligt betänkandet är prostitution inte förenligt vare sig med ett jämställt samhälle eller med en sund sexualsyn (SOU 1995:15, s. 148). Dessa yttranden väcker ytterligare frågor om det ovan nämnda tolkningsföreträdet. Vad är egentligen jämställdhet och vad är en sund sexualsyn? Att köpa och sälja sexuella tjänster är i enlighet med förarbetena inte förenligt med dessa epitet. Den naturliga följdfrågan blir då huruvida det är samhällets roll att straffrättsligt gå in och försvara värden som i mångt och mycket hänför sig till den enskilda individen. Dessa är omtvistade rättspolitiska frågor och svarsalternativen är många. Mycket anser jag bottnar i politiska ställningstaganden kring när det samhälleliga ansvaret bör överta den enskilda individens självbestämmande. Personligen har jag svårt att få det till samhällets uppgift att definiera god

sexualmoral. Så länge som ingen skadas så anser jag att samhället bör stanna vid sängkammarens dörr.

Jag har funderat en del på det som Linn sa under vår intervju om att hon inte tror att man hjälper någon genom att ta bort rättigheter utan att lösningen rimligtvis borde vara den motsatta (se s. 21). Varje akt av tvång, våld eller sexuellt utnyttjande är enligt mig helt förkastligt, men frågan är om man kommer åt sådant med hjälp av sexköpslagen. Ytterligare en fundering är vad man skulle kunna komma åt om man öppnade upp samhället för den verksamhet som ändå pågår i det fördolda. Jag ämnar inte försvara prostitution. Däremot ställer jag mig frågande till om samhället valt rätt väg i ”kampen mot prostitutionen”. Jag undrar om man inte bättre hjälper utsatta sexsäljare med sociala insatser än med en strafflagstiftning som kriminaliserar deras kunder och eventuellt leder till ännu större isolering för dem själva?

På frågan om vem som ska ha tolkningsföreträdet när två inkompatibla diskurser står mot varandra tror jag inte finns några givna svar. Som utgångspunkt anser jag att tolkningsföreträdet bör ligga hos den enskilda individen men jag menar även att det kan finnas situationer när samhället kan och bör begränsa individers frihet mot deras vilja. Sådana begränsningar bör dock enligt min mening enbart ske på goda grunder. För att kunna avgöra om goda grunder föreligger krävs att alla relevanta faktorer beaktas. Som framgår av den här studien har detta inte skett i förarbetena till sexköpslagen. Jag vill inte ta ställning för eller emot prostitution men jag anser sexköpslagen har stiftats på tveksamma grunder.

Teori- och metoddiskussion

Med ett diskursanalytiskt angreppssätt och en socialkonstruktionistisk vetenskapsfilosofi har jag undersökt bilden av prostitution i förarbeten och intervjuer. De teoretiska och metodologiska valen är enligt mig väl anpassade till studiens syfte men fog finns ändå för kritiska reflektioner kring dem.

Beslutet att komparera två olika empiriska material kan ha lett till en mindre djuplodande analys än vad som skulle blivit fallet om bara ett underlag använts. Enligt mig uppvägs dock denna brist av att jämförelsen i sig har lett till ett intressant resultat.

Valet att utgå från ett integrerat perspektiv för diskursanalys istället för att använda mig av någon av de tre stora inriktningarna kan diskuteras. Med tanke på det förhållandevis stora empiriska material som jag använt mig av i uppsatsen och med tidsaspekten i åtanke tror jag dock att valet av en integrerad modell var det rätta. Kritisk diskursanalys, diskursteori och diskurspsykologi är alla komplexa angreppssätt och under rådande premisser tror jag dessa inriktningar hade lett till en grundare analys än vad som nu blivit fallet.

Ett annat urvalsförfarande och fler intervjuer med aktiva sexsäljare skulle sannolikt lett till större spridning i svaren men var under rådande förutsättningar inte möjligt att genomföra.

Tilläggas bör även att resultatet av studien med självklarhet hade blivit annorlunda om andra teoretiska och metodologiska verktyg använts. Den här studien har inte syftat till tolka bakomliggande orsaker till prostitution eller ifrågasätta ”sanningshalten” i olika uttalanden. I enlighet med valda angreppssätt har jag istället strävat efter att undersöka ett antal olika utsagor om fenomenet och ställt dem mot varandra. Hade exempelvis ett psykologiskt

angreppssätt använts eller en feministisk teoribildning stått i fokus hade tonvikten med självklarhet hamnat någon annanstans. I ljuset av andra teorier och metoder hade samma empiriska material med stor sannolikhet framställts annorlunda och tolkats annorlunda.

Förslag till vidare forskning

Samtliga kvinnor som jag intervjuade uttryckte sig på liknande sätt när vi diskuterade sexköpslagens effekter. Enligt dem påverkar lagen i liten utsträckning sexsäljare som arbetar under bra förhållanden men försvårar tillvaron för de redan utsatta. Då lagens inverkan på sexsäljare egentligen inte granskats i någon nämnvärd omfattning tror jag att detta är ett högst angeläget område att forska vidare på. Den utvärdering av sexköpslagen som för närvarande pågår kan i viss mening sägas vara bakbunden i och med utgångspunkten att sexköp även fortsättningsvis ska vara kriminaliserat. Jag tror att det är viktigt att en förutsättningslös granskning kommer till stånd för att så långt det är möjligt kunna klarlägga lagens effekter både för inblandade parter och för samhället i stort.

Jag tror även att det är angeläget att närmare granska utformningen av de stödinsatser som samhället erbjuder sexsäljare. Då dessa vanligtvis är inriktade på att få människor att lämna prostitutionen tror jag att det kan leda till att många sexsäljare som inte är redo att ta det steget tappas på vägen.

Andra frågor som den här studien väckt hos mig rör män och transexuella sexsäljare. I forskning och debatt som rör prostitution är dessa nästintill osynliga. När prostitution definieras som ett heterosexuellt fenomen där kvinnor är säljare och män är köpare utesluts grupper som borde inneslutas. Detta tror jag är olyckligt och enligt mig är det viktigt att söka mer kunskap om dessa grupper av sexsäljare.

De föreslagna forskningsprojekten är förmodligen inte helt enkla att genomföra. Sexsäljare må utgöras av en heterogen grupp människor varav många sannolikt är svårkontaktade. Dock tror jag att det måste till en växelverkan, samhället måste bli öppnare visavi sexsäljare och förhoppningsvis kan detta leda till en större öppenhet tillbaka. Jag tror nya samverkansformer behöver komma till stånd och att objektiva, nytänkande studier måste ligga till grund för utformningen av dem.

Referenslista

Alvesson, Mats., & Sköldbberg, Kaj. (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Göran., & Boréus, Kristina. (2005). Diskursanalys. I Göran, Bergström & Kristina, Boréus (Red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (s. 305-361). Lund: Studentlitteratur.

Bodström, Thomas., & Borgström, Claes. (2010, april 9). Skärp synen på grövsta våldtäkterna. *Svenska Dagbladet*. Hämtad april 20, 2010, från http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/skarp-synen-pa-grovsta-valdtakterna_4541583.svd

Burr, Vivien. (2003). *Social constructionism* (2. ed.). London: Routledge.

Bäck, Henry., & Larsson, Torbjörn. (2006). *Den svenska politiken. Struktur, processer och resultat*. Malmö: Liber.

Börjesson, Mats. (2003). *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Börjesson, Mats., & Palmblad, Eva. (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Dodillet, Susanne. (2009). *Är sex arbete? Svensk och tysk prostitutionspolitik sedan 1970-talet* (avhandling för doktorexamen, Göteborgs universitet, 2009).

Eduards, Maud. (2007). *Kroppspolitik. Om Moder Svea och andra kvinnor*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.

Ekberg, Gunilla. (2004). The Swedish Law that Prohibits the Purchase of Sexual Services: Best Practices for Prevention of Prostitution and Trafficking in Human Beings. *Violence Against Women*, 10, 1187-1218.

Esaiasson, Peter., Gilljam, Mikael., Oscarsson, Henrik., & Wängnerud, Lena. (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad* (3 uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.

Gold, Arthur. (2001). The Criminalisation of Buying Sex: the Politics of Prostitution in Sweden. *Journal of Social Policy*, 30:3, s. 437-456

Hollander, Anna. (2009). Rättssociologi. I Anna. Hollander & Katarina Alexius Borgström (Red.), *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete* (s.39-63). Lund: Studentlitteratur.

Holmqvist, Lena., Leijonhufvud, Madeleine., Träskman, Per Ole., & Wennberg, Suzanne. (2009). *Brottsbalken: En kommentar. Del 1 (1-12 kap.) Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m.* Stockholm: Norstedts juridik.

- Holmström, Charlotta. (2008). Prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige. Omfattning, förekomst och kunskapsproduktion. I Charlotta, Holmström & May-Len, Skilbrei (Red.), *Prostitution i Norden. Forskningsrapport* (s. 304-326). Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet.
- Holmström, Charlotta., & Skilbrei, May-Len. (Red.). (2008). *Prostitution i Norden. Forskningsrapport*. Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet.
- Hubbard, Phil., Matthews, Roger., & Scoular, Jane. (2008). Regulating sex work in the EU: prostitute women and the new spaces of exclusion. *Gender, Place and Culture*, 15, 137-152.
- Hökerberg, Josefine. (2010, mars 19). Familjen ska få veta vad man håller på med. *Aftonbladet*. Hämtad april 20, 2010, från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article6807364.ab>
- Jareborg, Nils. (2001). *Allmän kriminalrätt*. Uppsala: Iustus Förlag.
- Kuosmanen, Jari. (2008). Tio år med lagen. Om förhållningssätt till och erfarenheter av prostitution i Sverige. I Charlotta, Holmström & May-Len, Skilbrei (Red.), *Prostitution i Norden. Forskningsrapport* (s. 357-382). Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet.
- Kvale, Steinar., & Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Stig. (1983). *Könshandeln – om prostituerades villkor* (avhandling för doktorsexamen, Lunds universitet, 1983).
- Matthews, Roger. (2008). *Prostitution, Politics and Policy*. London: Routledge-Cavendish.
- Meeuwisse, Anna., & Swärd, Hans. (2008). Vad är ett socialt problem? I Anna, Meeuwisse & Hans Swärd (Red.), *Perspektiv på sociala problem* (s. 23-53). Stockholm: Natur och Kultur.
- Månsson, Sven-Axel. (1981). *Könshandelns främjare och profitörer: om förhållandet mellan hallick och prostituerad* (avhandling för doktorsexamen, Lunds universitet, 1981).
- Pettersson, Tove., & Tiby, Eva. (2003). The production and reproduction of prostitution. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 3, 154-172.
- Regeringskansliet. (2008, november 28). Sexköpslagen. *Integrations- och jämställdhetsdepartementet*. Hämtad mars 16, 2010, från <http://www.sweden.gov.se/sb/d/2593/a/116601>
- Regeringens proposition 1997/98: 55*. Kvinnofrid. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
- Regeringens proposition 2004/05: 45*. En ny sexualbrottslagstiftning. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Sanders, Teela., O'Neill, Maggie., & Pitcher, Jane. (2009). *Prostitution. Sex Work, Policy and Politics*. London: SAGE Publications.

Siring, Annelie. (2008). Sexhandel, sexköpslagstiftning och myndighetsförståelse. Ett svenskt exempel. I Charlotta, Holmström & May-Len, Skilbrei (Red.), *Prostitution i Norden. Forskningsrapport* (s. 328-356). Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet.

Socialstyrelsen. (2004). *Kännedom om prostitution 2003*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2008). *Kännedom om prostitution 2007*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 1981: 71. *Prostitution i Sverige: bakgrund och åtgärder: betänkande*. Stockholm: Liber förlag/Allmänna förlaget.

SOU 1995: 15. *Könshandeln. Betänkande av 1993 års Prostitutionsutredning*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

SOU 2001:14. *Sexualbrotten – Ett ökad skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor: betänkande*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Träskman, Per Ole. (2005). ”Den som betalar för sex är en brottsling.” Om den svenska kriminaliseringen av sexköp som ett medel för att motverka prostitutionen. *Nordisk Tidsskrift för Kriminalvetenskap*, 1, 73-92.

Vetenskapsrådet. (2009, september 3). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Hämtad mars 2, 2010, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Wenneberg, Søren Barlebo. (2001). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber ekonomi.

Westerstrand, Jenny. (2008). *Mellan mäns händer. Kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking* (avhandling för doktorexamen, Uppsala universitet, 2008).

Winther Jørgensen, Marianne., & Phillips, Louise. (2000). *Diskursanalys som teori och metod* (Sven-Erik Torhell övers.). Lund: Studentlitteratur.

Östergren, Petra. (2006). *Porr, horor och feminister*. Stockholm: Pocketförlaget.

Bilaga 1 – Intervjuguide

Introduktionsfrågor

- Är det något som du vill fråga om innan vi börjar?
- Skulle du vilja berätta lite om dig själv?

Bilden av prostitution

- Många olika uttryck används när det talas om personer som säljer sex. Vilket föredrar du att använda och varför?
- Vad är prostitution för dig?
- Vilka fördelar respektive nackdelar upplever du att det finns med att sälja sexuella tjänster?
- Påverkas ditt liv i övrigt av att du säljer sexuella tjänster?
- En ganska vanlig syn på prostitution är att det är en företeelse måste bekämpas. Vad tänker du om det här synsättet?
- Tror du att prostitution medför skador för individer och/eller samhället i stort?
- Det finns ganska många som menar att sexsäljare framför allt är trasiga kvinnor med dålig uppväxt. Hur ställer du dig till den här synen på sexsäljare?
- Tror du att kvinnor och män väljer att sälja sexuella tjänster av olika anledningar?

Sexköpslagen

- Vad har du för tankar kring sexköpslagen?
- Påverkar sexköpslagen dig? I så fall hur?
- Kan du se några positiva respektive negativa effekter av lagen?
- Hur tycker du att samhället borde hantera sexhandeln?
- Vad tycker du om den svenska debatten och synen på prostitution?

Avrundning

- Det här var mina frågor. Tusen tack för att du ville ställa upp! Har du något som du undrar över eller vill tillägga innan vi avslutar?